

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Tereza Dufková

Cesta krále Václava IV. do Francie roku 1398.

Politické, kulturní a geografické aspekty.

The royal journey of Wenceslas IV. to France 1398.

Political, cultural and geographic aspects.

Praha 2016

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc. za ochotu, vstřícnost a za cenné rady při vedení mé práce. Dále bych ráda vyjádřila velký dík Vojtěchu Hořákovi a Jiřímu Slavotínkovi za technické zajištění mé práce a rovněž děkuji všem svým blízkým za podporu, kterou mi věnovali.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Abstrakt

Cílem předkládané bakalářské práce je snaha o rekonstrukci cesty českého a římského krále Václava IV. do Remeše roku 1398 a zhodnocení jejího diplomatického významu. K řešení dané problematiky byla zapotřebí rozsáhlá analýza listinného materiálu, regist a nařízení. Důraz byl také kladen na rozbor slavnostního přijetí v Remeši, které zachytily především francouzské kroniky. Na základě zjištěných údajů se podařilo vytvořit relativně podrobný itinerář Václavovy cesty, jenž dokládá královu návštěvu dvou desítek měst. Průběh a smysl popsané diplomatické cesty lze využít k obohacení představ o vládě Václava IV. mezi léty 1378 až 1398 a přispět tak k jejímu zhodnocení. Práce se zaměřila rovněž na analýzu historicko-geografických okolností Václavovy cesty a na rozbor dvorského ceremoniálu přivítání, zvaného *adventus regis*.

Klíčová slova: Václav IV., Karel IV., lucemburský dvůr, francouzský dvůr, královská cesta, královský vjezd, historické cesty, papežské schizma, stoletá válka, cestování ve středověku

Abstract

The aim of this work is to reconstruct the royal journey of Wenceslas IV. to Reims in 1398 and analyse its diplomatical influence. To accomplish goals of this thesis charters, regests and rules had to be analysed. The emphasis was placed on welcome ceremony in Reims, mostly described by French chroniclers. An extensive itinerary, including almost twenty towns visited by the king, was successfully created. The described royal journey is possible to use to enhance and summarize the picture of the reign of Wenceslas IV. between years 1378 to 1398. Another contribution is historical-geographical and entry ceremony, called *adventus regis*, analysis.

Key words: Wenceslas IV., Charles VI., court of Luxembourg, court of France, royal journey, royal entrance, historical route, Papal Schism, Hundred Years War, travelling in the Middle Age

Obsah

Úvod	7
1. Prameny a literatura.....	8
2. České království za vlády Václava IV.	13
2.1. Osobnost českého krále	13
2.2. Ve stopách otce	15
2.3. Václavova politika v 90. letech 14. století.....	18
3. Politické pozadí diplomatické cesty	24
3.1. Vláda Václava IV. v říši	24
3.2. Francouzský summit jako mocenskopolitický plán	29
3.3. Francie za vlády Karla VI.....	33
4. Cesta krále Václava do Francie.....	40
4.1. Přípravná fáze a složení královského doprovodu	40
4.2. Rekonstrukce cesty do Francie na základě dochovaných pramenů	44
4.3. Před branami města	49
5. Slavnostní přijetí v Remeši a diplomatická jednání	53
5.1. Setkání s francouzským králem a slavnostní průvod městem	53
5.2. Hostina v arcibiskupském paláci.....	58
5.3. Diplomatická jednání a dary pro římského krále	63
5.4. Zpáteční cesta královského poselstva	66
Závěr.....	70
Seznam zkratek	73
Seznam pramenů a literatury	74
Prameny a edice	74
Literatura.....	76
Přílohy	79

Úvod

Český a římský král Václav IV. je tradičně vnímán jako syn velkého a úspěšného římského císaře a českého krále Karla IV., který otcovy velikosti nikdy nedosáhl. Již doboví autoři nevěnovali jeho osobě přílišnou pozornost a ani moderní historiografie se neobejde bez paušalizovaného a negativního pohledu na panovníka. Jen málokterý monarcha v historii Českého království vzbuzoval a vzbuzuje v lidech tolik emocí, většinou negativních, jako právě Václav IV. Z čeho pramení tolik hanlivých slov vůči tomuto Lucemburkovi? Jsou tato obvinění opodstatněná? Byl opravdu neschopným vladařem?

Cílem předkládané práce není hájit činy českého krále za každou cenu, ani omlouvat jeho politické chyby. Klade si pouze za cíl rozšířit pohled na vládu Václava IV. mezi léty 1378 až 1398 a zhodnotit jednu z jeho nesporně pozitivních diplomatických aktivit jako římského krále, tj. cestu k francouzskému dvoru, která vyvrcholila setkáním s francouzským králem Karlem VI. v Remeši v roce 1398.

Obsahově je práce členěna chronologicky a je zasazena do kulturně-politického kontextu druhé poloviny 14. století. Prostor je věnován otázce způsobu Václavovy vlády v Čechách a v říši a rovněž si všímá jeho vztahů s francouzskou korunou před plánovanou diplomatickou cestou.

Těžištěm práce je rozbor Václavovy cesty do Remeše, jak z hlediska společenského a politického, tak z historicko-geografického a logistického. Důraz je kladen na hledání odlišností od ostatních významných návštěv té doby a rovněž je pracováno s jedinečnými detaily diplomatické cesty. Velký prostor je věnován rekonstrukci cesty na základě dochovaného listinného materiálu, stejnou měrou je popsána i přípravná fáze cesty, složení královského doprovodu a obecně problematika cestování středověkého dvora.

Slavnostní přijetí v Remeši je poté popsáno podle zpráv dobových kronikářů, v komparaci s významnou diplomatickou cestou Karla IV. do Paříže v roce 1378. Značný prostor je věnován ceremoniálu *adventus regis*, tj. slavnostnímu vjezdu krále do města. V teoretické i konkrétní rovině je dále rozebrán průvod městem, hostina v arcibiskupském paláci a rovněž dary pro českého a římského krále.

1. Prameny a literatura

Pramenná základna je pro sledované období v českém prostředí značně chudá. Mezi léty 1374 – 1408 se nemůžeme opřít o soustavné kronikářské bádání, což velmi znesnadňuje práci. Většina kronik končí vyprávění na sklonku vlády Karla IV. a další se objevují až v souvislosti s husitským hnutím a revolucí. *Staré letopisy české* se o vládě Václava IV. zmiňují jen zběžně a o diplomatické cestě se z nich nedozvídáme vůbec nic.¹ K dispozici máme několik listin z korunního archivu, které dokládají čilé diplomatické styky s francouzským dvorem před rokem 1398.² Z pramenných edic jsou k dané cestě relevantní pouze Palackého *Archiv český*³ a Sedláčkovy *Zbytky register*,⁴ které pomohly při tvorbě itineráře.

Zahraniční prameny nám nabízejí četnější informace k dané cestě. Jde zejména o prameny francouzské a německé provenience. K vytvoření cestovního itineráře neocenitelně pomohla německá edice *Deutsche Reichstagsakten*, která zachytila listiny vydané českým králem na území říše na cestě do Francie;⁵ k doplnění celkového obrazu cesty po říšských zemích přispěly i další německé edice.⁶ Přítomnost krále na území Lucemburska a francouzské koruny zachytily edice *Publications de la Section Historique*⁷ a *Choix de pièces inédites relatives au règne de Charles VI.*⁸

¹ ŠIMEK, František a Miloslav KANÁK (ed.), *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, Praha 1959

² Archiv České koruny (1158 – 1935) – listina č. 1292 – z 18. října 1390 dána v Saint-Dennis francouzským králem Karlem VI. zmocňuje jeho rytíře, aby potvrdil všechny uzavřené smlouvy mezi římským králem Václavem IV. a otcem Karlem V., dostupné: <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1292/charter>; listina č. 1312 – dána 28. srpna 1395 v Paříži, ve které francouzský král potvrzuje spojeneckou smlouvu, kterou uzavřeli jeho rádci s vyslanci Václava IV., dostupné: <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/1312/charter>

³ PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích*, Svazek 2, Praha 1842

⁴ SEDLÁČEK, August (ed.), *Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914

⁵ WEIZSÄCKER, Julius (ed.), *Deutsche Reichstagsakten*, Bd. 1 (1376–1387), München 1867; týž (ed.) *Deutsche Reichstagsakten*, Bd. 2 (1388–1397), München 1874; týž (ed.) *Deutsche Reichstagsakten*, Bd. 3 (1397–1400), München 1877

⁶ Zejména FESTER, Richard (ed.), *Regesten der Markgrafen von Baden und Hachberg 1050-1515*, Bd. 1, Innsbruck 1900; LACOMBLET, Theodor J. (ed.), *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins oder des Erzstifts Köln, der Fürstentümer Jülich und Berg, Geldern, Moers, Kleve und Mark, und der Reichsstifte Elten, Essen und Werden*, Bd. 3: 1301-1400, Düsseldorf 1853; REIMER, Heinrich (ed.), *Urkundenbuch zur Geschichte der Herren von Hanau und der ehemaligen Provinz Hanau*, Bd. 4, 1376-1400, Osnabrück 1897; SCHAAAB, Karl Anton (ed.), *Geschichte des großen rheinischen Städtebundes*, Bd. 2, Mainz 1843-1845

⁷ WURTH-PQUET, Francois-Xavier (ed.), *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs à l'histoire de l'ancien comté de Luxembourg. Règne de Wenceslas II, roi des Romains et de Bohême, duc de Luxembourg et comte de Chiny 8 décembre 1383 - 16 août 1419*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol. 25, Luxembourg 1873, s. 1 – 238; WERVEKE, Nicolas van (ed.), *Choix de documents luxembourgeois inédits, tirés des archives de l'Etat à Bruxelles*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol. 40-41, Luxembourg 1889, s. 149-252

⁸ DOUËT D'ARCQ, Louis (ed.), *Choix de pièces inédites relatives au règne de Charles VI: publiées par la Société de l'histoire de France*, Paris 1863-1864

O slavnostním přijetí Václavova poselstva v Remeši se dozvídáme z narativních pramenů francouzské provenience. Jak již bylo řečeno, v českém prostředí se z tohoto období žádná kronika nedochovala. Celkem čtyři dobová díla nás informují o návštěvě římského krále, v první řadě jde o dílo dvorního francouzského kronikáře Jeana Froissarta. Ten na několika stranách zachytil celou návštěvu, slavnostní přijetí, hostinu v remešském paláci, stejně jako například soupis darů od francouzského krále. V předkládané práci je pracováno s digitálně zpřístupněným iluminovaným rukopisem, který je datován mezi léta 1401 – 1500 a s jeho tištěnou edicí z 19. století. Nakolik se dá svědectví Froissarta považovat za spolehlivé, je otázkou. Objednavatelem kroniky byl francouzský dvůr, a proto byl text velmi svazován všemožnými požadavky. Zápis o návštěvě Václava v Remeši se nachází ve čtvrtém svazku kroniky, který mapuje události let 1389 – 1400. Svazek zůstal nedokončený, což je přičítáno smrti Froissarta kolem roku 1404. Kronika tedy nebyla psána s velkým časovým odstupem od remešských událostí, což zvyšuje její věrohodnost. Zda byl kronikář přímým účastníkem návštěvy římského krále, lze těžko soudit, nicméně vzhledem k detailům, které Froissart uvádí (například rozmístění stolovníků na hostině nebo soupis darů pro krále), je možné, že v Remeši skutečně byl, nebo byl o průběhu Václavova pobytu dobře zpraven.⁹

Druhou kronikou, která nás informuje o remešských událostech je *Chronique du religieux de Saint-Denys*. Jedná se o latinsky psanou kroniku, která mapuje panování Karla VI. ve Francii, mezi léty 1380 – 1422. V dané práci byla použita edice z 19. století, která obsahuje jak latinský text kroniky, tak jeho novodobý francouzský překlad. Kronika vznikla v duchovním prostředí opatství Saint-Dennis a jedná se pravděpodobně o kompilát několika kronikářů. O remešském summitu nás informuje v podobném duchu jako Froissart, ale přináší i některé odlišné popisy, například slavnostního průvodu městem. Kronika má také mnohem ostřejší tón, což je pravděpodobně dáno duchovním prostředím, ve kterém vznikala. Nešetří kritikou na adresu římského krále a rovněž kritizuje i krále francouzského.¹⁰

⁹ Iluminovaný rukopis dostupný online:

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8438607b.r=Chroniques%20sire%20JEHAN%20FROISSART> – uložen v BNF, oddělení francouzských rukopisů, č. 2646; edice KERVYN DE LETTENHOVE, Joseph, (ed.), *Oeuvres de Froissart, Chroniques, Tome 14*, Paris 1867-1877; týž (ed.), *Oeuvres de Froissart, Chroniques, Tome 16*, Paris 1867-1877

¹⁰ PINTOIN, Michel (ed.), *Chronique du religieux de Saint-Denys: contenant le règne de Charles VI, de 1380 à 1422*, Paris 1840 – dostupné online: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k62227520>

Méně podrobný je Juvenal de Ursini ve své kronice *Histoire de Charles VI.* V několika obecných větách shrnuje návštěvu krále v Remeši a nepřináší žádné jedinečné detaily. Událost navíc datuje chybně do roku 1397, takže je pravděpodobné, že zápis vznikl s časovým odstupem a kronikář této události nevěnoval velkou pozornost.¹¹ Poslední zprávu o návštěvě římského krále zaznamenávají texty vydané pod názvem *La Vie politique de Louis de France*. V edici jsou shromážděny fragmenty starších spisů o životě Ludvíka Orleánského, bratra francouzského krále. Z tohoto pramene se například dozvídáme, že Ludvík byl osobně přítomen v Remeši v době návštěvy Václava IV., zastupoval svého bratra na jednáních a dokonce poskytl římskému králi velmi vysokou finanční půjčku.¹²

Literatury k danému tématu je značné množství a je nutné ji rozdělit do několika okruhů. Předně to jsou historické práce, které se týkají Václava IV. První souhrnné zpracování jeho života a vlády představuje dvoudílná monografie Františka Martina Pelzla, která vyšla mezi léty 1788 až 1790. Stálou platnost si uchovala edice listin, které autor do knihy vložil. Soubor celkem 253 písemností tvoří cenný komplex diplomatického materiálu k vládě Václava IV.¹³

Také František Palacký ve svých *Dějínách národu českého* obsírně popsal vládu Václava IV. a rovněž se zmínil o námi zkoumané cestě do Remeše. Jeho text má dodnes svou cenu a lze říci, že většina moderních historiků, zabývajících se daným obdobím, z něho vycházela.¹⁴

Dalším pokusem o vyličení doby Václavovy vlády bylo dílo německého historika Theodora Lindera, který se ve své publikaci věnoval především politickým poměrům v říši a v tehdejší Evropě. Českých dějin se autor dotýká jen okrajově a vyprávění končí v roce 1400, Václavovým sesazením z říšského trůnu.¹⁵

Kniha F. M. Bartoše, *Čechy v době Husově 1378 – 1415*, vyšla v řadě široce koncipovaných Českých dějin vydávaných Laichtrovým nakladatelstvím. K politickému

¹¹ GODEFROY, Théodore (ed.), *Histoire de Charles VI, roy de France, et des choses mémorables advenues de son règne, dès l'an MCCCLXXX jusques en l'an MCCCCXXII* par Jean Juvénal Des Ursins, Paris 1614 – dostupné online: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k310004b>

¹² JARRY, Eugène (ed.), *La Vie politique de Louis de France, duc d'Orléans, 1372-1407*, Paris 1889

¹³ PELZEL, Franz M., *Lebensgeschichte des Römischen und Böhmisches Königs Wenceslaus*, Bd. 2, Praha 1790

¹⁴ K vládě Václava PALACKÝ, František a Josef KALOUSEK, *Dějiny národu českého: w Čechách a w Morawě. Dílu II., Od roku 1333 do 1403, částka I.*, Praha 1877; tentýž *Dějiny národu českého: w Čechách a w Morawě. Dílu III., Od roku 1403 do 1439, částka II.*, Praha 1877

¹⁵ LINDNER, Theodor, *Geschichte des deutschen Reiches unter König Wenzel I,II*, Braunschweig 1875-1880

dílu Václava IV. autor nepřispěl novými poznatky, neboť se více zaměřil na narůstání duchovních proměn v české společnosti a formování husitského hnutí.¹⁶

Zájem o krále Václava se do historiografie pomalu vracel od 80. let 20. století. Velmi novátorsky působila zdařilá studie Petra Čorneje, která pojednává o vnímání osobnosti lucemburského panovníka v proměnách času a poprvé nabídla vcelku nezkrácený obraz Václava IV.¹⁷ Kniha Jiřího Spěváčka pak přinesla nový pokus o komplexní shrnutí vlády Václava IV., zasazený do evropského kontextu druhé poloviny 14. století.¹⁸ Době Václava IV. se intenzívně věnoval také Ivan Hlaváček, který se v četných studiích zaměřil především na chod královské kanceláře a složení Václavova dvora.¹⁹ Z novějších kompendií nelze opomenout oba svazky *Velkých dějin zemí Koruny české*,²⁰ a rovněž kolektivní dílo *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*.²¹

Další skupinou literatury jsou publikace, které byly použity pro zasazení daného tématu do mezinárodního kontextu. Jednalo se především o problematiku papežského schismatu, které velmi ovlivnilo panování krále Václava²², stejně jako o situaci ve francouzské koruně.²³ Rovněž bylo nutné reflektovat dění na britských ostrovech, které pomohlo utvořit obraz krizové Evropy.²⁴

Třetím okruhem sekundární literatury jsou publikace s tematikou cestování panovnického dvora a ceremoniálů s ním spojených. Kniha Norberta Ohlera, *Cestování*

¹⁶ BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947

¹⁷ ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času. (Příspěvek k české pověsti královské.)* in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 408 – 424; týž *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*, Praha 2003; týž *Staré letopisy ve vývoji české pozdně středověké historiografie*, in: *Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica* 1, 1988, s. 33-56

¹⁸ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. (1361-1419): k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986

¹⁹ HLAVÁČEK, Ivan, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel (IV.) 1376-1419. Ein Beitrag zur spätmittelalterlichen Diplomatie*, Stuttgart 1970; HLAVÁČEK, Ivan, *K organizaci státního správního systému Václava IV. Dvě studie o jeho itineráři a radě*, Praha 1991

²⁰ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310 – 1402*, Praha 2003; BOBKOVÁ, Lenka a Milena BARTOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310-1402*; ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české 5, 1402-1437*, Praha 2000

²¹ ŠMAHEL, František a Lenka BOBKOVÁ, *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012

²² Například RAPP, Ferdinand, *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*, Brno 1996; SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA, *Církevní dějiny: antika a středověk*, Praha 2013

²³ O francouzském království nejlépe AUTRAND, Françoise, *Charles V: le sage*, Paris 1994; tatáž *Charles VI.: la folie du roi*, Paris 1995; EHLERS, Joachim, MÜLLER, Heribert a Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII.*, Praha 2003; VALOIS, Noël, *La France et le Grand Schisme d'Occident III.*, Paris 1901; z českého prostředí nejlépe NEJEDLÝ, Martin, *Středověký mýtus o Meluzíně a rodová pověst Lucemburků*, Praha 2007

²⁴ Ke konfliktu ve stoleté válce nejlépe FROISSART, Jean, *Kronika stoleté války*, Praha 1977; dále k anglickým dějinám obecně HAY, Denys, *Evropa pozdního středověku 1300-1500*, Praha 2011; FLETCHER, Christopher, *Richard II. Manhood, youth and politics. 1377 – 99*, New York 2008; SUCHÝ, Marek, *Anna Lucemburská, anglická královna*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012

ve středověku, přináší všeobecný pohled na cestování v minulosti a je dobrým odrazovým můstkem.²⁵ Studie Lenky Bobkové *Cesta princezny Elišky do Špýru* přináší cenné rady při rekonstrukci cesty samotné.²⁶ Problematice středověkého dvora, ceremoniálům a rituálům se v současné době věnuje velké množství českých i zahraničních autorů.²⁷ Pro danou práci byla v této oblasti stěžejním opěrným bodem kniha Františka Šmahela *Cesta Karla IV. do Francie*, ve které je dle zápisů dobových kronik podrobně vyličená návštěva císaře v Paříži v roce 1378. *Velké francouzské kroniky* přinášejí do jisté míry ideální popis toho, jak přijmout a pohostit vážené poselstvo. Relace tedy neocenitelně posloužily jako model i pro cestu Václava IV. do Remeše.²⁸ Významnou část rovněž zaujímají publikace týkající se slavnostních panovnických vjezdů do měst.²⁹

²⁵ OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003

²⁶ BOBKOVÁ, Lenka, *Cesta princezny Elišky do Špýru*, in: *Historie – Otázky – Problémy* 3, 2/ 2011, s. 11-24

²⁷ K problematice dvora a ceremoniálů DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a Jan ZELENKA, *Přemyslovský dvůr: život knížat, králů a rytířů ve středověku*, Praha 2014; NODL, Martin a František ŠMAHEL, *Slavnosti, ceremonie a rituály v pozdním středověku*, Praha 2014; ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006; ŠMAHEL, František a Lenka BOBKOVÁ, *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012

²⁸ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006

²⁹ ANTONÍN, Robert, *Panovnické vjezdy na středověké Moravě*, Brno 2009; BLANCHARD, Joël, *Le spectacle du rites: entrées royales* in: *Revue historique*, T. 305, Fasc. 3 (627), 2003, s. 475-519; BOBKOVÁ, Lenka, *Přivítat a pohostit. Holdovací cesta krále Ladislava do Horní Lužice roku 1454*, in: *Dvory a rezidence ve středověku III. Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 12, 2009, s. 253-270; GUENÉE, Bernard et Francoise LEHOUX, *Les entrées royales françaises*, Paris 1968; HOLÁ, Mlada, *Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi v pozdním středověku a raném novověku (1437–1617)*, Praha 2012

2. České království za vlády Václava IV.

2.1. Osobnost českého krále

Většina vyprávění o životě a vládě Václava IV. začíná srovnáním s jeho otcem Karlem IV., který je v očích veřejnosti chápán jako ideální panovník, který zajistil slávu země a dlouhodobý mír. Postava císaře se na dlouhou dobu stala měřítkem následujících českých králů. Na Václava IV. jako na jeho nástupce byl vržen ten nejtemnější stín a jeho panování je dáváno do ostrého kontrastu s vládou jeho otce. I texty odborníků viní Václava z naprosté politické neschopnosti, přisuzují mu ty nejhorší vlastnosti a kritizují jeho způsob života.³⁰ Z čeho pramení tolik nechvalných slov na osobu krále?

Václav je vynikající ukázkou toho, jak může historická osobnost zmizet v záplavě nejrůznějších fám a mýtů. Již středověké písemnictví přinášelo kontrast mezi představou ideálního vládce a konkrétním panovníkem. K vystihnutí vlastností monarchy byla využívána řada topoi, jež se po dlouhá staletí neměnila a pouze se modifikovala s ohledem na historickou skutečnost. Proto je třeba počítat s tím, že středověcí autoři vykreslovali panovníka spíše dle tradice, než dle reality.

Příslušníci katolické církve přirovnávali Václava k ukrutnému císaři Neronovi, zřejmě v souvislosti s umučením Jana Nepomuckého (k tomuto tématu níže). Zřejmě z jejich iniciativy začaly vznikat báchorky a nelichotivé pověsti, například o přátelství krále s katem. Povolání kata patřilo ve středověku k těm nejpopovrhanějším a dozajista tyto pomluvy měly za cíl postavit krále na okraj křesťanské společnosti. Stejný účel měla i pověst o lazebnici Zuzaně, která měla králi pomoci z vězení, a král se tedy v její přítomnosti ocital nevhodné pozici. Obě tyto historky si pravděpodobně vyfabuloval Václav Hájek z Libočan.³¹

Spravovna Václava Židka dále například uvádí, že malý Václav při slavnostní korunovací začal plakat a pokakal celý oltář.³² Rozhodně se nejedná o původní výrok, protože stejná historka se povídala i o byzantském císaři Konstantinu V. Obdobně průhledná je i pověst o nemanželském původu krále, kdy měla být

³⁰ ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času. (Příspěvek k české pověsti královské.)* in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 411

³¹ HÁJEK, Václav, *Kronika česká*, Praha 1541

³² ŽÍDEK, Pavel a Zdeněk Václav TOBOLKA (edd.), *M. Pavla Židka Spravovna*. Praha 1908, s. 178

v Norimberku narozená královská dcera zaměněna za synka ševce. Katoličtí pamfletisté rovněž proti králi využívali jeho záliby v lovu a víně.³³ Pověstmi je opředen i skon Václava a putování jeho ostatků. Vyprávělo se, že Václava uškrtili jeho vlastní rádci, které tak vroucně podporoval, anebo také, že král ani v den smrti neztratil rysy tyрана a v záchvatu zlosti pobodal svého číšníka dýkou. Ještě neuvěřitelnější historky kolují o posmrtném odpočinku jeho ostatků ve Zbraslavském klášteře. Rozšířila se zvěst o táborských bojovnících, kteří vnikli do kláštera a vytáhli Václavovo tělo z hrobu. Posadili krále mezi sebe, vsadili mu na hlavu korunu ze sena a mrtvolu napájeli vínem se slovy: „Však kdyžs živ byl, rád si s námi píjel.“³⁴

Naprosto jiný portrét Václava přináší prameny utrakvistické provenience. Za svého života byl pro husitské autory příkladem nehodného krále, který ztratil oprávnění vládnout. Postupem času však byla jeho osoba značně idealizována a rázem se z Václava stal lidový král, který sympatizoval s husity a pečoval o stát. Zatímco v katolické tradici měl jasnou podobu tyрана, pro utrakvistické prostředí byl spravedlivým panovníkem.³⁵

Přelom 15. a 16. století učinil z krále přívržence kališníků a dokonce se rozšiřovaly pověsti o jeho přátelských stycích s Janem Husem či Janem Žižkou. Rekatalizace poté znovu králi přiřkla vlastnosti tyрана, který rozkázal umučit Jana z Pomuku. Až do konce 18. století byl král vnímán v těchto dvou protikladných rovinách. Až v romantismu byla obě pojetí spojena a vytvořila obraz rozporuplného vládce, který odpovídal soudobým představám hrdiny. Ještě v dobách osvícenství byl Václav vnímán jako ten nejhorší panovník. V krásné literatuře 19. a 20. století se potom dozvídáme o rozpolcené osobnosti krále. Byl krutý, vznětlivý, náladový, zahálčivý, ale v dobrém rozpoložení dokázal být spravedlivý, trestat nepoctivé a ztotožnit se s prostým lidem.³⁶

Nemá cenu si namlouvat, že Václav IV. byl ideálním panovníkem. Měl mnoho záporných vlastností, které můžeme z pramenů přímo doložit. Především je to

³³ ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času. (Příspěvek k české pověsti královské.)* in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 416-417

³⁴ ŠIMEK, František, *Staré letopisy české: z vatislavského rukopisu novočeským pravopisem*, Praha 1937, s. 25

³⁵ ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času. (Příspěvek k české pověsti královské.)* in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 419-422

³⁶ Čornej, *Václav IV. v proměnách času*, s. 409 - 410

jeho záliba v lovu a víně a jeho jistá nespolehlivost v politických jednáních. Václav se však nejvíce z českých panovníků ztratil pod nánosem pověstí, od kterých by se mělo při objektivním hodnocení jeho vlády upustit. Stalo se tak zřejmě proto, že se na rozhraní 14. a 15. století bortil ideál suverénního panovníka, jak jej prezentoval Karel IV., a stále více se prosazoval model vládce, který odpovídal požadavkům rodící se stavovské monarchie.

2.2. Ve stopách otce

Václav IV. bývá velmi často srovnáván se svým výjimečným otcem, který je chápán jako jeden z nejúspěšnějších evropských panovníků. Ve srovnání s císařem nemohl jeho syn obstát, což nemohl zřejmě nikdo. Je však na místě říci, že Václav se musel od počátku samostatné vlády potýkat s naprosto odlišnou politickou i společenskou situací, než tomu bylo za vlády Karla IV. Vládu mladého krále je třeba srovnávat s jeho současníky, spolutvůrci či protivníky a nikoliv pouze s vládou jeho otce.³⁷

Rozbouřené poměry v Českém království vedoucí k husitské revoluci na první pohled velmi ostře kontrastovaly s klidem doby Karla IV. Václav, který se snažil danou situaci adekvátně vyřešit, nejprve postupoval v duchu politiky svého otce, o které se domníval, že bude automaticky fungovat. Velmi brzy však pochopil, že situace se výrazně změnila a žádá si odlišné řešení. Jeho následná snaha omezit vliv církevních hodnostářů byla v silném rozporu s politikou jeho otce, který sice držel církve pod kontrolou, ale na druhou stranu v ní viděl vítanou protiváhu proti šlechtické aristokracii. Podpora císaře zašla v tomto směru možná až příliš daleko, protože ihned po jeho smrti se církevní hodnostáři rozhodli velmi razantně prosadit své politické cíle. To nutně vedlo ke krizi mezi panovnickou a duchovní mocí.³⁸

Pokud chceme pochopit podstatu rozporuplné povahy českého krále, musíme se zaměřit na několik klíčových momentů jeho života. Václav přišel na svět jako velmi očekávané dítě již stárnoucího otce, který do svého syna vkládal velké naděje. Již ve dvou letech byl korunován českých králem a jako patnáctiletý

³⁷ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV, 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 583-584

³⁸ ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času*. (Příspěvek k české pověsti královské.) in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 411-412

jinoch se stal římským králem. Nemusel projevít sebemenší úsilí v cestě na trůn a jeho uvedení do politického života pro něj bylo dětskou hrou.³⁹

Jedním z velkých omylů Václavovy výchovy byl fakt, že za života císaře nemohl nikdy o politických záležitostech rozhodovat zcela sám, bez dohledu otce. V této souvislosti bychom měli zmínit císařův vztah k otci Janu Lucemburskému, který rozhodně nebyl ideální, ale faktem je, že Karel dostal prostor se samostatně politicky angažovat. Nabral tedy mnoho cenných zkušeností, které zúročil po smrti krále Jana jako český a římský král.⁴⁰ Je tedy otázkou, proč se císař uchýlil k tak krajnímu řešení a nenechal Václavovi téměř žádný prostor. Jeho nepokryté zbožňování syna lze přičíst na vrub jeho pokročilému věku. Na výchově mladého krále se vedle osoby císaře nejvíce podílel pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi. Byl to blízký důvěrník císaře, ale neměl ani zdaleka takový politický rozhled a osobní kvality, jako jeho předchůdce, první arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic. Jan nebyl císaři uvědoměným politickým partnerem, vzhlížel k němu jako ke svému dobrodinci a bezmezně mu splnil jakékoliv přání, obzvláště co se malého prince týkalo. Výchovný systém byl tedy nastaven tak, aby nesnižoval majestát dětského krále, a proto byly z běžných prostředků výchovy vyřazeny kárné tresty a vše probíhalo formou domluv. To však mělo naprosto opačné účinky.⁴¹

Na podzim roku 1378 císař nečekaně zemřel a Václav nastoupil svoji samostatnou vládu jako český a římský král. V této souvislosti pronesl F. M. Bartoš výrok, že Václav byl ve svých 17 letech „jinochem vynikajících schopností, tělesných i duševních, připravený skoro neobyčejně na těžké vladařské úkony.“⁴² Brzy se však ukázalo, že Václav byl všechno jen ne dobře připraven na vladařské povinnosti. Mladý král nebyl zvyklý politicky rozhodovat bez svého otce, který mu vyšlapoval cestu, kde se dalo. Jak již bylo řečeno, došlo také k naprostému obratu v evropské i domácí politice a lze souhlasit

³⁹ SPĚVÁČEK, Jiř., *Václav IV, 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 584-585

⁴⁰ Ke vztahu Jana a Karla nejlépe SPĚVÁČEK, Jiří, *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*, Praha 1982; tentýž *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346: k prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, Praha 1994; BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, Praha 2003

⁴¹ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV, 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 585

⁴² BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415, sv. 2, díl 6*, Praha 1947, s. 6

s výrokem P. Čorneje, který soudí, že s nastalou situací by si neporadil ani schopnější a talentovanější král, než byl Václav IV.⁴³

Václav považoval za samozřejmé, že po odchodu císaře zůstane politické rozhodování i nadále v rukou jeho okolí, a proto převzal celý rádčovský aparát svého otce. Mezi všemi velmoži jmenujme alespoň pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi a jeho právě zvoleného nástupce Jana z Jenštejna, nejvyššího hofmistra Petra z Vartemberka, nejvyššího komorníka Těmu z Koldic, a mnoho dalších, kteří ovlivňovali politiku mladého krále.⁴⁴ Trvalo jistou dobu, než si Václav uvědomil, v jak velkém vleku svých rádců se nachází. Musel se naučit rozhodovat sám a ve spleťtých problémech hledat ta nejlepší řešení. Stále častěji však narážel na odpor vysokých kruhů, zejména na názory panovačného a neústupného arcibiskupa Jana z Jenštejna. Postupem času ztrácel chuť účastnit se nekonečných politických debat a dobrovolně se vzdával osobní účasti na nich. Moc přenechával svým, ne vždy zkušeným, rádcům a diplomatům.

Tím se otevírá další klíčová otázka vlády Václava IV., a to otázka jeho rádců z řad nižší šlechty. V českém prostředí se pro ně vžilo označení „milci“, které se používá v souvislosti s úzkou skupinou lidí kolem krále. Důraz na několik jedinců vytváří dojem, že došlo k odsunutí příslušníků vyšší šlechty z mocenských struktur a pozic. Opak je ale pravdou, protože pozice nižší nobility nebyla na dvoře Václava IV. nijak výrazná a naopak podíl vyšší šlechty byl výrazně větší. Lze rovněž pochybovat o negativním hodnocení jejich kompetencí, protože špatná pověst se zrodila zobecněním chyb několika jednotlivých rádců.⁴⁵

Dvůr Václava IV. však postrádal jednu z hlavních funkcí, které by měl plnit, tj. integraci mocenských elit. I Karel IV. se na svém dvoře obklopil aparátem, který nebyl dostatečně stavovsky kvalifikován. Českému panstvu však dokázal nabídnout jinou alternativu, než dvorské úřady. Příslušníci vyššího stavu doprovázeli krále na jeho zahraničních cestách, podíleli se na dvorských festivitech a reprezentovali králův majestát. Václav IV. šlechticům žádnou

⁴³ ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času. (Příspěvek k české pověsti královské.)* in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 411

⁴⁴ Složení rádců nám dokládají svědečné formule na listinách Karla IV. i Václava. Jejich detailní výčet: BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415, sv. 2, díl 6*, Praha 1947, s. 8-14

⁴⁵ O „milcích“ na dvoře Václava IV. nejlépe NOVOTNÝ, Robert, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008, s. 215-229.

podobnou alternativu nenabídl, a proto se nelze divit, že postupem doby se začaly vlivné panské elity stavět do silné opozice vůči králi, což vyústilo ve vytvoření Panské jednoty a dvojí zajetí krále.⁴⁶

2.3. Václavova politika v 90. letech 14. století

Nejtemnější stránkou Václavovy vlády byl dozajista spor s arcibiskupem Janem z Jenštejna, který vyvrcholil umučením generálního vikáře Jana z Pomuku.⁴⁷ Názorové spory s radikálním pražským arcibiskupem probíhaly od samotného počátku Václavovy vlády. První velký konflikt nastal na počátku roku 1384, kdy si arcibiskup dovolil uvrhnout klatbu na příslušníka lucemburského rodu, moravského markraběte Jana Soběslava.⁴⁸ Byl to nepřiměřeně ostrý zákrok proti královské rodině a Václav IV. považoval tento útok za urážku lucemburského rodu. Záminku na přísné potrestání si našel král v osobě svého podmaršálka Jana Čůcha ze Zásady. Ten se rozhodl na svých statcích postavit hráz pro rybolov. Jenštejn, který měl v okolí své državy, to bral jako svoji újmu a nařídil hráz strhnout. Hněv Václava IV. byl opravdu obrovský. Pouhá pohružka nestačila, a proto byl Jenštejn odvolán z postu kancléře a nebyť negativní reakce papeže Urbana, Jenštejn by byl přišel i o arcibiskupský stolec. Skončil tedy politicky poražen, ale nedošlo k jeho konečnému odstranění.⁴⁹

Další třetí plocha mezi králem a arcibiskupem vznikla v otázce obsazení benediktinského kláštera v Kladrubech. Král zde hodlal zřídit biskupství a dosadit sem některého ze svých oblíbenců. Václav si byl téměř jist, že nový papež Bonifác IX. vyjde jeho žádosti vstříc. V březnu 1393 zemřel starý a nemocný kladrubský opat Racek, a tak mohlo dojít k realizaci králova plánu. Avšak benediktini velmi rychle přistoupili k volbě nového opata, bez vědomí krále. Již 10. března byl nový kladrubský opat potvrzen od generálního vikáře Jana z Pomuku, který jednal podle instrukcí arcibiskupa. Hněv Václava IV. nabyl nevídaných rozměrů a byl rozhodnut velmi tvrdě zasáhnout proti strůjčům

⁴⁶ K tématu Panské Jednoty například NOVOTNÝ, Robert, *Spor Václava IV. s panstvem*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 664-674; SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, zejména kapitoly IV. a VI.

⁴⁷ O Janu Nepomuckém nejlépe VLNAS, Vít, *Jan Nepomucký: česká legenda*, vyd. 2, Praha 2013

⁴⁸ Jan Soběslav měl být rozhodčím mezi arcibiskupem a vyšehradskou kapitolou. Šlo o nově zřízenou univerzitu ve Vídni, která způsobila značnou újmu té Pražské. Jan Soběslav nereagoval na prosbu Jenštejna, aby byl smířčím elementem a proto se arcibiskup rozhodl k tak ráznému kroku. K tomuto SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 164-165

⁴⁹ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 165-170

kladrubské volby. Vyzval arcibiskupa, aby se co nejrychleji dostavil do Prahy. Je pochopitelné, že se Jenštejn zdráhal dostavit před krále, protože si byl vědom jeho velkého vzteku. Nakonec se však nechal uchláholit mírumilovnými řeči jeho rádců a 18. března skutečně do Prahy dorazil.⁵⁰

Události těchto březnových dní jsou vykládány různě a neexistuje jednoznačná odpověď na to, co se přesně stalo. Jednání krále s arcibiskupem provázely od počátku silné emoce, které vyústily v jednu z nejtemnějších kapitol vlády Václava IV. Ten nařídil zajmout arcibiskupa a jeho pomocníky, jmenovitě: míšeňského probošta Václava, Jana z Pomuku a Mikuláše Puchníka. Jenštejnovi se podařilo na poslední chvíli ukrýt, za pomoci svých zbrojnošů, ve svém paláci. Výslech zajatců zřejmě neprobíhal pro krále v uspokojivém duchu, a tak bylo přikročeno k výslechu právem útrpným. Václav byl zřejmě celou dobu tomuto hrůznému aktu přítomen. Výsledným „aktem“ bylo umučení a smrt generálního vikáře Jana z Pomuku, jehož mrtvé tělo bylo 20. března, kolem deváté hodiny večerní, shozeno do Vltavy.⁵¹

Neexistuje žádná omluva pro čin, jehož se Václav IV. dopustil. V danou chvíli propadl svému chorobnému vzteku, jehož dopad si však velmi brzy uvědomil. Ihned poslal Jenštejnovi omluvný list na hrad Kyšperk, kam se arcibiskup před strachem z krále uchýlil. Na naléhání se poté dostavil do Prahy, kde před králem žádal odpuštění. Dostalo se mu velice chladné reakce od panovníka a žádná očekávaná omluva z jeho strany nepřišla. Naopak, král arcibiskupovi nařídil, aby odvolal volbu kladrubského opata a vymohl na papeži zřízení nového biskupství. Zklamaný Jenštejn poté, za pomoci králova odpůrce Jindřicha z Rožmberka, tajně uprchl do Říma, kde hodlal požádat papeže o zahájení kanonického procesu proti Václavu IV. Bonifác IX. si však byl dobře vědom, jak moc výhodná je podpora Václava IV., a Jenštejnovo snažení vyšlo na prázdno. Na podzim roku 1393 se vrátil do Čech a stáhl se do ústraní na svůj hrad Helfenburk. Nezdarem u papežské kurie tedy skončila úspěšná dráha třetího pražského arcibiskupa.⁵²

⁵⁰ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 219–220

⁵¹ VLNAS, Vít, *Jan Nepomucký: česká legenda*, Praha 2013, s. 36–41; SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 221–222; obdobně líčí Pražské události i BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378–1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947s. 105–107;

⁵² SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 224–226

Konflikt mezi nejvyššími představiteli světské a církevní moci měl dalekosáhlé důsledky. Vyvolal odpor vůči králi a panovnická prestiž začala upadat. Sám král se začal obávat o svoji moc ve státě a rozhodně nechtěl upadnout do politické izolace, do které upadl v říši (k tomuto níže).

Do takto napjaté situace zasáhl jed, který Václava IV. málem připravil o život. Stalo se tak na slavnostní hostině v prosinci 1393. Král naštěstí nedostal smrtelnou dávku, to však neplatilo o bavorském vévodovi Fridrichovi, který se rovněž hostiny účastnil. Fridricha stihly po cestě z Prahy velké bolesti a 4. prosince 1393 u Českých Budějovic zemřel. Okamžitě se začalo spekulovat, kdo za vražedným pokusem stál. Jako potencionální travič se nejlépe jevil markrabě Jošt anebo bratr Zikmund, avšak prameny o viníkovi mlčí. Václav se nicméně zmítal mezi životem a smrtí a do popředí začala pronikat palčivá otázka nástupnictví. Nejobratněji si počínal Václavův mladší bratr Jan Zhořelecký, který začal jednat s míšeňským markrabím Vilémem.⁵³ Než však mohla být jednání uskutečněna, stav krále Václava se výrazně zlepšil.

Na jaře 1394 vystoupil nový mocenský činitel, který hrál do této chvíle víceméně pasivní roli – vyšší šlechta. Za ustanovující text tzv. Panské jednoty lze považovat list z 5. května 1394. Byla zde sice použita opatrná formulace, která výslovně nebyla namířena proti králi, ale list zcela jasně naznačoval, že účastníci jsou ochotni jít si za každou cenu za svými politickými požadavky. K přímému útoku došlo až v dubnu 1394, kdy jeden z členů Panské jednoty, Boreš mladší z Rýzmburka, napadl hrad Toužim a dobyl ho. Zda byla celá toužimská aféra náhodou, anebo to byla promyšlená inscenovaná akce, je předmětem dohadů. Byla svolána zemská hotovost, která měla v kompetenci zásah proti jakýmkoli násilnostem. Ota z Bergova, který zemskou hotovost jako nejvyšší purkrabí pražský svolal, ji však překvapivě použil proti králi. Krále pobývajícího na hradě Žebrák tato událost velmi rozlítla a znovu propadl prudkému návalu vzteku. Nařídil své družině návrat do Prahy, avšak v polovině cesty, v Králově poli u Berouna, byl zajat vojskem Panské jednoty. Stalo se tak 8. května 1394.⁵⁴

⁵³ Jan slíbil, že v případě, kdyby převzal po svém bratrovi trůn, tak zachová jednak přátelský vztah k Vilémovi a rovněž splatí dluh ještě z doby Karla IV. (jednalo se o dluh za neuskutečněný sňatek Anny Lucemburské, která se nakonec vdala do Anglie). K tomuto SPĚVÁČEK, *Jiří, Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 230

⁵⁴ Latinský text o prvním zajetí krále Václava – CDM XII., s. 219–221

Členové Panské jednoty poté krále uvěznili na Pražském hradě a markrabě Jošt stanul v čele jednoty. V moci markraběte byla i královská pečeť, takže mohl libovolně opatřovat královské listiny.⁵⁵

Zpráva o zajetí krále se rozšířila velmi rychle a vyvolala pobouření po celém království. Již 7. června vydal Jan Zhořelecký manifest, že se všemi možnými prostředky přičiní o osvobození krále.⁵⁶ Začal v Kutné hoře shromažďovat vojsko a následujícího dne vytáhl ku Praze, obohacen o vojsko markraběte Prokopa. Zemská hotovost Oty z Bergova se tak velké přesile nemohla postavit a vojska vévody Jana lehce obsadila Nové Město. Členům Panské jednoty se však i s králem podařilo uprchnout do Horních Rakous. Mezitím jak Nové, tak Staré Město pražské uznalo vévodu Jana jako nástupce uvězněného krále.⁵⁷ K dohodě o propuštění krále došlo 30. července 1394.⁵⁸ Panské jednotě měly být postoupeny hrady Žebrák, Křivoklát, Zvíkov, Karlštejn a další.⁵⁹

Václav IV. byl zcela jistě vděčný svému mladšímu bratrovi za záchranu, ale již velmi brzy se s ním názorově rozešel. Za jeho jednáním viděl touhu získání vlády a nemohl se smířit s tím, jak lehko Jan přijal fakt, že se stane králem v případě, že Václav v zajetí zemře. Proto král ihned zrušil všechna nařízení, která vévoda Jan za jeho nepřítomnosti učinil. Jan Zhořelecký poté upadl do velkých finančních problémů, které způsobilo dlouhé vydržování vojska na záchranu bratra.⁶⁰

Vůči Panské jednotě, která v zimě 1394 značně rozšířila svoji koalici, zůstával král Václav netečný. V dubnu 1395 přistoupil ke koalici jednoty dokonce i míšeňský vévoda Vilém, který byl až doposud na straně krále.⁶¹ Tato smlouva velmi posílila moc markrabího Jošta, který ihned předložil králi politické a správní požadavky Panské jednoty. Byly to požadavky značně troufalé, protože stavěly moc šlechty na úroveň moci krále. Výsledkem těchto jednání byl

⁵⁵ Například 5. června 1394 byla pořízena listina krále, ve které prohlásil, že Jošt, čeští páni a města uzavřeli svazek s jeho vědomím. Nakolik byl text vynucený, je předmětem dohadů. Text v CDM XII., s. 193-194

⁵⁶ Text CDM XII, s. 194-195

⁵⁷ CDM XII, s. 197-199

⁵⁸ DRTA II., s. 405

⁵⁹ Poněkud jiné složení požadovaných hradů uvádí BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947, s. 126. Je opravdu nepravděpodobné, že by se král tak snadno vzdal nejdůležitějších hradů v zemi.

⁶⁰ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 240-241

⁶¹ Smlouva byla uzavřena v Praze 2. dubna 1395. Jednalo se o období smlouvy z roku 1393 a byl to jednoznačný komplot proti králi. Text CDM XII, s. 233-234

dokument z 30. května 1395, který poprvé za vlády Václava IV. kodifikoval vztahy mezi králem a vysokou šlechtou. Stěžejním ustanovením byl systém o obsazování zemských úřadů, kam měli být dosazováni pouze příslušníci vyššího panského stavu.⁶² Šlechta se neustále odvolávala na „pravý a spolehlivý“ řád Karla IV., ke kterému se bylo potřeba navrátit. Nelze však říci, že by šlechta měla za vlády Karla na různých ustláno, protože císař mocenské nároky šlechticů do značné míry brzdil. Květnový dokument tedy znamenal obrovský mezník českého stavovství, kdy se nejvyšší třída poprvé začala vymezovat vůči zemanům a rytířstvu, a král dobrovolně omezil svou moc na úkor pánů.⁶³

Rok 1396 se nesl v duchu poměrně dramatických událostí. Velmi nečekaná zpráva zasáhla lucemburský dvůr 1. března, kdy zemřel braniborský markrabě Jan Zhořelecký. Ulehl zcela zdrav ke spánku v německém klášteře Neutzelle a ráno byl nalezen mrtev. Již soudobé kroniky spekulovaly s otázkou úmyslného odstranění markrabího. Míšeňská kronika dokonce praví, že byl Jan otráven.⁶⁴

V době smrti mladého Lucemburka probíhaly vleklé boje mezi králem a šlechtou o prosazení dodržování stanov, které Václav pánům před rokem přislíbil. 19. března 1396 vydal Václav konečně kompromisní návrh, ve kterém přestal odmítat některé stěžejní články úmluv. Jednalo se především o otázku jmenování zemských úředníků z řad vyšších šlechticů a o zachování kvality mince. Rozhodčí výrok Zikmunda Lucemburského z 2. dubna 1396 byl pak jasným a konečným vítězstvím šlechty nad králem. Tomu byla pouze ponechána volná ruka v otázce doplnění královské rady o své loajální muže, avšak ne na úkor urozených pánů.

Aby odstranil vliv vysokých šlechticů, jmenoval do královské rady své oblíbence, jak mu to dovoľoval rozhodčí výrok z 2. dubna. Tím však pouze postupně zvyšoval napětí mezi oběma tábory šlechticů. Nejvýrazněji v této době vystupoval opavský vévoda Hanuš, který zcela ovládal dvorskou radu. Hanuš pojal záměr odstranit příslušníky nižší šlechty násilím a velmi rychle získal podporu dalších šlechticů. 11. dubna 1397 se sešla královská rada na hradě

⁶² Celý text přijatého dokumentu: Archiv Český, sig. 1310

⁶³ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 248

⁶⁴ BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378–1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947, s. 142–143

Karlštejn. Zde se odehrála hanebná vražda čtyř oblíbenců Václava IV., na které se podílel Hanuš, Jan Michalec z Michalovic, Bohuslav ze Švamberka, Boreš z Rýzmburka a další páni. Po dokonalé vraždě odjeli páni za králem a dali mu na vědomí, že odstranili zrádce. Král přijal doznání šlechticů s velkým klidem, zřejmě ze strachu, aby se nestal terčem vražedného útoku i on. Až později si plně uvědomil, že útok byl nepřímo namířen i proti němu.⁶⁵

Jak již bylo řečeno, Václava IV. nelze hodnotit bez komplexního pohledu na jeho vládu, protože situace v říši přímo ovlivňovala dění v Českém království. Vláda Václava jako římského krále bude předmětem následující kapitoly.

⁶⁵ Mezi oběťmi vraždy byli jmenovitě Burchard Strnad z Janovic, Štěpán z Opočna, Štěpán z Martinic a Markolt z Vrutic. Ke Karlštejnským vraždám nejlépe ŠTĚPÁN, Václav, *Vražda čtyř členů královské rady na Karlštejně roku 1397*, in: *Český časopis historický*, č. 1, (1994) s. 24-44

3. Politické pozadí diplomatické cesty

3.1. Vláda Václava IV. v říši

Na začátek je třeba říci, že Václav IV. je většinou vnímán pouze jako král český a na jeho říšský titul se zapomíná. Je to zřejmě z důvodu, že nebyl v říši tak výraznou osobností, jako jeho císařský otec. Od počátku samostatné vlády se však musel mladý král potýkat s naprosto odlišnou situací, než která panovala za Karla IV. To je třeba mít v první řadě na paměti při celkovém hodnocení Václava jako římského krále.

Velkým problémem, který musel ihned po převzetí vlády řešit, byla otázka papežského schismatu. Volba papežské strany byla prvním velkým rozhodnutím, které musel Václav IV. učinit. Papežská kurie, která sídlila od roku 1309 ve francouzském Avignonu, zažívala nejvážnější krizi ve své historii. Roku 1378 byl v konkláve jednomyslně zvolen Urban VI. novým svatým otcem, který již znovu přesídlil do Říma. Jeho chování velmi záhy přerostlo v naprostou tyranii a šikanu, zvláště proti francouzským kardinálům, ke kterým se Urban VI. choval velmi nepřístojně. Zděšení kurie se den ze dne stupňovalo. Kardinálové začali opouštět město a naléhali na Urbana, aby se vzdal své funkce. Papež však odstoupení z Petrova stolce rázně odmítl a tím si nadobro zneprátlil kolegium kardinálů. Ti neváhali a 20. září 1378 zvolili kardinála Roberta ze Ženevy druhým papežem, který přijal jméno Kliment VII. Již 25. září uznal rozhořčený císař Karel IV. Urbana jako jediného právoplatného papeže a velmi pokáral francouzské kardinály za jejich podvrtné počínání. Francouzský král se zprvu držel stranou, ale brzy vyhlásil jednoznačnou podporu francouzskému kandidátovi. Církev měla rázem dva duchovní vůdce, jednoho v Římě a druhého v Avignonu.⁶⁶

V duchu politiky svého císařského otce podporoval Václav IV. římského papeže Urbana. Ten velmi usiloval o to, aby mladý král podnikl korunovační jízdu do Říma, a tím mu jednoznačně vyjádřil podporu. Václav si byl dobře vědom toho, jak moc by mohlo jednoznačné stanovisko oslabit jeho pozici na trůně, a proto zůstával k těmto výzvám netečný. Ani změna na římském stolci v roce

⁶⁶ K papežskému schismatu výběrově: RAPP, Ferdinand, *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*, Brno 1996, s. 13-60; SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA, *Církevní dějiny: antika a středověk*, Praha 2013, zejména kapitola č. V.; VALOIS, Noël, *La France et le Grand Schisme d'Occident III.*, Paris 1901

1389 nezměnila postoj Václav v otázce římské jízdy. Nový papež Bonifác IX. ihned po svém zvolení neopomněl žádost připomenout, ale Václav ji ani tentokrát nevyslyšel. Na římskou jízdu se za celou dobu svého panování již nikdy nevypravil.⁶⁷

Nesporným diplomatickým úspěchem Václava IV. byl sňatek jeho sestry Kateřiny a anglického krále Richarda II., o který usiloval již císař Karel. Sňatek měl posílit shodné názory v otázce schismatu obou zemí, a možná i prezentovat francouzskému dvoru, jak moc iluzorní je jejich podpora Klimenta VII. Již dříve byla podepsána anglo-říšská smlouva, která však ani jednu ze stran nezavazovala k aktivnímu řešení schismatu. Korunovace královny Anny anglickou královnou v roce 1381 však znamenala jisté vychýlení od neutrálního postoje Lucemburků k jasnějšímu stanovisku. Tento Václavův krok znamenal protiváhu k dosavadní jednostranné orientaci na francouzskou korunu. Královna Anna byla od počátku vnímána jako nositelka míru v těchto nelehkých dobách. Její brzká smrt v roce 1394 však znamenala omezení diplomatických vztahů, a nemůže být řeč o dynastickém rozměru anglicko-říšských vztahů.⁶⁸

Již pouhý fakt, že Richardu II. byl roku 1397 nabídnut říšský trůn proti jeho bývalému švagrovi dokazuje, jak moc ochladly vztahy obou zemí. Můžeme také konstatovat, že sesazení Richarda v roce 1399 mohlo být jasným vzorem pro říšská knížata, nespokojená s vládou římského krále. Na osobnosti anglického krále lze poukázat na naprosto odlišené vnímání panovnické moci, například oproti Francii, kde si panovník zachovával až posvátnou úctu. V Anglii byla panovnická moc už od 13. století značně omezena parlamentem, a proto zde mohlo dojít k sesazení korunované hlavy. Podobná situace se dala vztáhnout i na říši, kde to byl právě sám král, který musel nést následky zemské politiky.⁶⁹

Vztahy uvnitř říše se ve všeobecné rovině od počátku vlády Václava nevyvíjely pozitivně. Již Karel IV. měl značné problémy s říšskou šlechtou a musel vynaložit značné úsilí, aby prosadil volbu Václava jako svého nástupce.

⁶⁷ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 203

⁶⁸ Zejména SUCHÝ, Marek, *Anna Lucemburská, anglická královna*, in: *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 763-765

⁶⁹ O sesazení Richarda II. nejlépe KULKOVÁ, Barbora, *Sesazení Richarda II. Stát a společnost v Anglii na sklonku 14. století*, 2008, Diplomová práce, dostupné online: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/62331>; dále v obecné rovině HAY, Denys, *Evropa pozdního středověku 1300-1500*, Praha 2011, zejména s. 121-126

Štědrými finančními zástavami a dary pro kolegium volitelů byla silně omezena jak mocenská, tak teritoriální základna v říši. Po smrti císaře se všichni stáhli do svých zemí a nezkušeného krále nechali v osamění.⁷⁰

V 80. letech začalo napětí v říši narůstat zejména díky vzájemné rivalitě říšských knížat a měst. Města se již na sklonku vlády Karla IV. začala formovat do městských svazů, kdy vznikl velmi silný svaz Švábských měst. V roce 1381 se spojila města Frankfurt nad Mohanem a porýnská města Špýr, Worms a Štrasburk, a vytvořila další silný městský svaz. Původně mělo toto uskupení hájit obchodní zájmy proti říšské šlechtě, ale když se spojilo se Švábským svazem, stalo se silným politickým protivníkem říšských kurfiřtů. Václav se snažil o uzavření všeobecného zemského míru, který by situaci urovnal. Na rozdíl od svého otce však neměl potřebnou autoritu a nebyl dostatečně razantní v prosazování landfrýdu. Rovněž Václav ani jeho rádci nedocenili význam regionálním zemským mírů, které Karel IV. preferoval. Nebyl iniciátorem svazů, ale vyhradil si v tomto případě právo dohlázele a arbitra. Lpění na všeobecném míru naopak prohlubovalo názorové rozdíly mezi městy a knížaty, která si kladla stále protikladnější požadavky, a jejich představy zemského míru byly naprosto odlišné.⁷¹

Odmítnutí římské jízdy a Václavova neschopnost řešení papežského schismatu vyvolávala v říši stále sílící antipatie vůči králi. Již v lednu 1380 vznikl z iniciativy porýnských kurfiřtů tzv. oberweselský spolek. Ohlas spolku byl v říši malý, ale znamenal první názorovou roztržku mezi králem a kurfiřty.⁷² V lednu 1384 začala říšská knížata vznášet požadavky na vlastního krále, který by v německé říši vládl. Útok byl jasně namířen proti Václavově netečné vládě v říši a byly zde zřejmě poprvé formulovány myšlenky na jeho sesazení.⁷³ Václav se již v červnu i s celým doprovodem vydal do Norimberka a 21. července stanul v Heidelbergu, kde mělo dojít k závěrečné poradě s říšskými velmoži. Zde byl 26. července 1384 podepsán tzv. Stallung, což byl zemský mír na dobu čtyř let.

⁷⁰ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 105–112

⁷¹ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310–1402*, Praha 2003, s. 294–298

⁷² SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 129–130

⁷³ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310–1402*, Praha 2003, s. 290–291

⁷³ Zprávu nám zanechal kaplan H. Welder, který listem z 5. února 1384 informuje Václavova nejmenovaného důvěrníka o záměru knížat. Text DRTA I., s. 428–429

Svaz norimberských říšských knížat i svaz švábských a rýnských měst na mír přistoupily. Jednalo se o obrovský úspěch Václavovy politiky v tomto období, který je vysvětlován výborným výběrem diplomatů.⁷⁴

Další nepříznivé zprávy začaly ke králi doléhat z Uher, kde měl jeho mladší bratr Zikmund stále velmi nejisté postavení.⁷⁵ Ten se obrátil na členy lucemburského domu, a s jejich pomocí oblehl Budín. 15. listopadu 1385 se konala vynucená svatba s princeznou Marií. Zdálo se, že situace byla vyřešena. Nenadále však na scénu vstoupil Karel z Drače, bratranec mladé uherské královny, který obsadil Budín a vyhnal Zikmunda. Karel byl v prosinci 1385 korunován uherským králem, ale již v únoru padl za oběť úkladné vraždy ze strany Alžběty, královny matky. Smrt Karla zavdala záminku k obrovskému chorvatskému povstání, při kterém byla Marie i se svou matkou zajata. Zikmund byl v tu chvíli jediný představitel královské moci, a proto mu Budín otevřel brány. 31. března 1387 byl slavnostně korunován uherským králem a lucemburská dynastie získala další opěrný bod ve střední Evropě. Královna Alžběta byla v lednu 1387 v zajetí zardoušena a Marii osvobodil Zikmund záhy po korunovaci zásahem proti chorvatským povstalcům.⁷⁶

Z říše i nadále přicházely zprávy o nespokojenosti říšských knížat. Závažný dokument byl vydán 23. dubna 1387 v Oberweselu porýnskými kurfiřty.⁷⁷ Z textu vyplývá velmi jasný negativní postoj vůči králi. Václav poté uzavřel několik separátních říšských dohod, to však situaci jen zhoršovalo a byl to výrazný ústup od úspěšného postupu v Heidelbergu v roce 1384. Král se poté stáhl do ústraní a nechal za sebe rozhodovat své rádce. V létě 1388 navíc velmi vážně onemocněl, avšak včasné koncilium lékařů povoláné do Prahy krále vyléčilo. Do říše se poté nepodíval celých deset let.⁷⁸

⁷⁴ DRTA I., s. 436-438

⁷⁵ Zikmundovi byla zaslíbena Marie, dcera uherského krále Ludvíka I., která měla vládnout za svého otce. Fakticky ale vládla její matka Alžběta, která dokázala vyhnat Zikmunda ze země. V zápětí nabídla ruku své dcery Marie mladému vévodovi Ludvíkovi, bratrovi Karla VI. francouzského. K tomuto BOBKOVÁ, Lenka a Milena BARTOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, Sv. 4B. 1310-1402*, Praha 2003, s. 306 – 310

⁷⁶ O Zikmundovi nejlépe DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský: liška na trůně*, Praha 1996; BAUM, Wilhelm, *Císař Zikmund. Kostnice, Hus a války proti Turkům*, Praha 1996

⁷⁷ Text DRTA I., s. 551-552

⁷⁸ BOBKOVÁ, Lenka a Milena BARTOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, Sv. 4B., 1310-1402*, Praha 2003, s. 320-323

Sněm v západočeském Chebu, svolaný na 21. dubna 1389, znamenal jeden z nesporných úspěchů Václavovy říšské politiky. Mírová jednání byla velmi vítána, protože města i knížata byla neustálými boji již velmi vyčerpana. Zemský mír byl vyhlášen 5. května na dobu šesti let a přistoupila na něj jak města, tak knížata.⁷⁹ Václav prohlásil městské svazy za zrušené, a jako kompenzaci dostala města paritní zastoupení v rozhodčím sboru. Velmi spletitou a rozsáhlou agendu svěřil Václav šesti zplnomocněncům, kteří měli dohlížet na uplatňování chebských smluv. Složení tohoto sboru bylo opravdu mistrným tahem Václava IV.⁸⁰

V devadesátých letech Václava plně zaměstnávaly problémy v Českém království, jak jsme se již přesvědčili výše, a proto se v říšské politice téměř neangažoval. Je logické, že říšská knížata na tento laxní přístup reagovala velmi negativně, a začala razit myšlenku úplného sesazení římského krále. Rok 1396 se pak dá označit za počátek intenzivního boje za odstranění Václava z trůnu. Tato myšlenka vznikla ve Svaté říši mnohem dříve, než v Čechách. V prvním období domácí vlády totiž Václav nijak výrazně nevybočoval ze zavedené politiky svého otce a byl u českého lidu poměrně oblíben. Postupně ale svoji popularitu ztrácel na obou půdách.⁸¹

Velmi důležitým mezníkem ve vývoji říšské politiky bylo zasedání sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem 13. května 1397. Sněm ovšem nebyl svolán králem, ale porýnskými kurfiřty, a možná i z toho důvodu do Frankfurtu Václav poslal pouze své reprezentativní poselstvo. Nechtěl se zřejmě osobně zúčastnit sněmu, který svolali jeho oponenti. Na sněm dorazil nevídaný počet hostů jak domácích, tak z ciziny. Rýnští kurfiřti chtěli dát okázale najevo, že jim opravdu velmi záleží na urovnání poměrů v říši. Do Frankfurtu se sjeli zástupci devatenácti říšských měst a značný počet knížat.⁸²

Hlavním bodem jednání byla otázka zvolení říšského hejtmána, který by představoval centrální moc v říši a chránil by mír celé říše. Do jisté míry se opakovaly již dřívější požadavky pro krále Václava, aby určil svého zástupce,

⁷⁹ Text DRTA II., s. 156-172

⁸⁰ Text DRTA II., s. 231-232 uvádí jména: rýnský falckrabě Ruprecht Starší, bavorský vévoda Fridrich, Lamprecht z Brunn – bamberský biskup, králův kancléř Jan, Hynek z Dubé a Bořivoj ze Svinav

⁸¹ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 255-264

⁸² O účastnících sněmu podrobněji DRTA II, s. 451–452

když nemůže plnit své povinnosti v říši. Sněm se dále usnesl, že neurčí-li král hejtmana, knížata se postarají o zjednání pořádku sama. To už byla poněkud konkrétnější a ostřejší hrozba římskému králi.

Václav však nemohl věnovat říši potřebnou pozornost, protože krvavé karlštejnské události ho na několik dní zcela ochromily. Když se situace částečně uklidnila, král se konečně rozhodl po dlouhých deseti letech zajet osobně do říše. Je pravděpodobné, že už v této chvíli byl rozhodnut navštívit francouzské království a udělat rozhodující krok v otázce řešení papežského schismatu.⁸³

3.2. Francouzský summit jako mocenskopolitický plán

Rozhodnutí krále zajet do Francie se nezrodilo jako blesk z čistého nebe. Od počátku samostatné vlády Václava IV. probíhaly čilé diplomatické styky a francouzský král Karel V., a po něm jeho syn Karel VI., velmi usilovali o to, aby římského krále získali na svoji stranu v otázce papežského schismatu. Václav měl v souvislosti s lucembursko-francouzskými vztahy na co navazovat.

Tradiční spojení francouzského krále a lucemburských hrabat má hlubší kořeny, které sahají až do 13. století. Rodové hrabství Lucemburk sice patřilo do svazku Svaté říše římské, avšak mnohé statky drželi jako léna francouzského krále. Členové lucemburského domu se tradičně vyskytovali i na francouzském dvoře. Na důkaz spojení dostal Jindřich VII., budoucí král římský, za manželku Markétu, dceru brabantského vévody a navíc neteř francouzského krále. Je tedy více než logické, že i jejich syn Jan byl v dětství poslán do Paříže na výchovu a od útlého dětství se zde pohyboval.⁸⁴

Když se Jan Lucemburský stal v roce 1310 českým králem, rozhodně nepřetrhl svazky s oblíbenou Francií. Právě naopak. Roku 1322 se Janova sestra Marie Lucemburská stala manželkou francouzského krále Karla IV. Díky těmto nově navázaným vztahům mohl král Jan poslat svého šestiletého syna Václava na výchovu do Paříže. Ten roku 1323 obdržel při biřmování jméno Karel po svém strýci, francouzském králi, a vzal si také mladičkou Blanku z Valois, která byla sestrou budoucího francouzského krále Filipa IV. K dalšímu dynastickému

⁸³ BOBKOVÁ, Lenka a Milena BÁRTOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310-1402*, Praha 2003, s. 372-375

⁸⁴ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, Praha 2003, s. 17-21

propojení došlo roku 1332, kdy si následník francouzského trůnu Jan, budoucí Jan II. Dobrý, vzal za manželku dceru Jana Lucemburského princeznu Jitku (Bonu). Sňatku přecházela spojenecká smlouva z Compiègne, o spojení českého a francouzského krále. I sám král Jan, po smrti své manželky Elišky, hledal nevěstu na francouzské půdě. Roku 1334 se oženil s Beatrix Bourbonskou, dcerou bourbonského vévody. Český král zůstal francouzské koruně věrný a až do konce svých dní byl jednoznačně v konfliktu stoleté války na straně Francie. Zemřel 26. srpna 1346 v bitvě u Kresčaku pod korouhví francouzského krále.⁸⁵

Nástup Karla IV. na trůn v roce 1346 znamenal značnou změnu ve vztazích mezi oběma dynastiemi. Karel si nemohl v nastalé situaci dovolit vystupovat, po vzoru svého otce, jako bezvýhradný francouzský spojenec. Nesmíme zapomenout na fakt, že nebyl pouze králem českým, ale hlavně králem římským, a jeho pozice nebyla ještě zcela upevněna. Francouzský král Filip VI. navíc nebyl příliš nadšen říšskou korunou pro Karla IV., a proto došlo k uzavření přátelských dohod pouze s následníkem, normanským vévodou Janem. Vlažné jednání s Francií otvíralo Karlovi cestu k Anglii. Následné smlouvy z roku 1348 s Eduardem III. jistě spojení potvrdily, ale ani jednu ze stran příliš nezavazovaly. Fakticky se římský a český král zavázal k zachování neutrality ve francouzsko-anglickém konfliktu, a přislíbil vojenskou pomoc anglickému králi v případě, že Francie svým jednáním bude ohrožovat zájmy Říše.⁸⁶ Roku 1348 zemřela Karlova manželka Blanka z Valois, a o rok později i jeho sestra Jitka, manželka korunního prince a normanského vévody Jana. Výhodné rodové sepětí obou dynastií se tedy rozpadlo a vzájemné vztahy na nějaký čas ochladly.⁸⁷

Nastalá situace se změnila až v roce 1356, kdy Karel IV., již korunovaný římský císař, svolal říšský sněm do Met, kam ho následoval i korunní princ Karel, budoucí Karel V. Zde došlo k vrcholnému ceremonálu, a to k udělení Delfinátu (Vienne) jako říšského léna pro následníka. Císař potvrdil princovi veškerá práva v oblasti a jmenoval ho zde vikářem. I v dalších letech císař jasně vyjadřoval

⁸⁵ EHLERS, Joachim, Heribert MÜLLER a Bernd SCHNEIDMÜLLER. *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*, Praha 2003, s. 242; BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, s. 90-95, ke sňatku s Beatrix s. 150; ke stoleté válce obecně FROISSART, Jean, *Kronika stoleté války*, Praha 1977

⁸⁶ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, Praha 2003, s. 228-229

⁸⁷ EHLERS, Joachim, Heribert MÜLLER a Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*, Praha 2003, s. 252-253

podporu francouzskému dvoru a dokonce byla uzavřená přátelská smlouva mezi oběma dynastiemi. Na přelomu let 1377 a 1378 se císař se svým synem, již korunovaným českým králem Václavem IV., vydal na slavnostní cestu do Francie, o jejímž průběhu bude pohovořeno níže.⁸⁸

Na konci vlády Karla IV. však došlo k rozkolu z církevních důvodů, jak jsme se již přesvědčili výše. Karel V. vyjádřil jasnou podporu francouzskému papeži a tím definitivně zpřetrhal spojenecká pouta mezi Lucemburky a dynastií Valois. Ještě za svého života, císař Karel IV. zasnoubil svou dceru s anglickým králem Richardem II., který byl v otázce schismatu jednoznačně na straně římského papeže. Karel doufal, že se mu tímto jednáním podaří oslabit francouzského krále a přinutí ho zřeknout se podpory vzdoropapeže Klimenta. Avšak uzavření sňatku jeho dcery s Richardem se již císař nedožil. Byl to až Václav, kterému se podařilo dynastický sňatek zrealizovat.⁸⁹

Od počátku samostatné vlády Václava můžeme pozorovat aktivní počínání francouzských diplomatů v otázce papežského schismatu. Na začátek roku 1379 svolal Václav svůj první sněm do Norimberku, kde ho zastihlo francouzské poselstvo Karla V. Na oko zde měli probrat sňatkovou politiku, ale hlavním úkolem byla dozajista agitace za avignonského papeže Klimenta VII. Celé jednání se však minulo účinkem, a došlo dokonce i na ostrou výměnu názorů. Výsledkem bylo ustanovení svazu stoupenců Urbana IV.⁹⁰

Sňatek Václavovy sestry Anny a anglického krále Richarda II. znamenal na začátku osmdesátých let sblížení s Anglií, která jednoznačně podporovala Urbana VI. Václav se však i nadále snažil udržovat diplomatické styky i s Francií, avšak vzájemné vztahy již nikdy nedosáhly takové intenzity, jako za vlády krále Jana. V červnu 1383 dorazilo do Čech reprezentativní poselstvo francouzského krále, avšak římský král se ani tentokrát nepřiklonil k avignonskému papeži, pouze určil svým generálním vikářem v Itálii markraběte Jošta, který byl znám svými sympatiemi k Avignonu. Václav si i poté nadále zachoval neutrální stanovisko, které však velmi odsuzovala stále radikálnější skupina podporovatelů

⁸⁸ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, Praha 2003, s. 334-335; k cestě do Francie ŠMAHEL, František. *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006

⁸⁹ EHLERS, Joachim, Heribert MÜLLER a Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*, Praha 2003, s. 282-283

⁹⁰ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 114-115

Urbana VI. Sám římský papež poslal Václavovi ostrý list, ve kterém mu znovu vytýkal stále nezrealizovanou římskou jízdu a nabádal ho k tomu, aby nejednal s francouzskými schismatiky.⁹¹

Další vstřícný krok byl ze strany římského krále učiněn na podzim 1387, kdy Václav vyslal do Avignonu salcburského arcibiskupa Pilgrima, dlouholetého avignonského stoupence. Svoji diplomatickou misi však arcibiskup nestačil splnit, protože byl po cestě zajat na rozkaz bavorských vévodů, kteří motivovali svůj čin tím, že Pilgrim podporuje vzdoropapeže. Jakékoli náznaky jednání mezi Prahou a Avignonem byly zcela přerušeny, a ukončení schismatu bylo stále v nedohlednu. Ani smrt Urbana VI. na dané situaci nic nezměnila.⁹²

Na začátku devadesátých let projevil novou iniciativu mladý francouzský král Karel VI. V pařížském Saint-Dennis nechal 18. září 1390 vyhotovit listinu, ve které pověřil jednoho ze svých důvěrníků, aby se vydal do Prahy a obnovil všechny smlouvy uzavřené mezi jeho otcem a Václavem IV.⁹³ Římský král si musel počínat velmi obezřetně, protože po úspěšných chebských jednáních nechtěl riskovat vlnu odporu proti své vládě, ale rovněž si nechtěl zavřít cestu k vyjednávání s Francií. Poselstvo nenechal dojít až do Prahy a zadržel je na půdě rýnského falckraběte v Heidelbergu. 29. října 1390 zde byly pak uzavřeny spojenecké dohody, týkající se zvláště nedotknutelnosti území.⁹⁴

Brzy však lucembursko-francouzské vztahy znovu ochladly a s Avignonem ustalo jakékoli vyjednávání. Václav byl velmi podrážděn chováním aragonského krále Jana, s jehož dcerou zasnoubil markrabího Prokopa. Jan dal poslední slovo ve věci sňatku Klimentu VII., a Václav tento čin považoval za nepokrytý politický nátlak. Římský král poté pořídil instrukce, za jakých podmínek je ochoten podpořit avignonského papeže. Žádal si právo rozhodnout sám o pravosti papeže,

⁹¹ BOBKOVÁ, Lenka a Milena BÁRTOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310-1402*, Praha 2003, s. 294–297; SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 152–155

⁹² BOBKOVÁ, Lenka a Milena BÁRTOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310-1402*, Praha 2003, s. 324–326

⁹³ Text listiny Archiv České koruny (1158 – 1935), sig.1292

⁹⁴ Odkaz na říjnové úmluvy v listině Karla VI. z roku 1395 – Archiv České koruny (1158 – 1935), sig. 1312.

požadoval desátky a právo volit své preláty. Avignon rozhodně nemohl požadavky tohoto druhu přijmout.⁹⁵

V devadesátých letech byl Václav plně zaměstnán problémy na domácí půdě a neprojevil větší snahu o vyřešení papežského schismatu. Zásadně se však změnil postoj francouzské koruny, když roku 1394 zemřel Kliment VII. a byl nahrazen Benediktem XIII. Byl to příslušník španělského šlechtického rodu a francouzský dvůr k němu neměl žádné závazky. Není proto divu, že byl podpořen návrh pařížské univerzity na odstoupení obou papežů, který již delší dobu rezonoval společností a ze Sorbonny byl do okolních univerzit, včetně Prahy, rozeslán plamenný manifest. Římský král se nejprve k návrhu stavěl rezervovaně, nakonec však na jednání přistoupil a k překvapení všech začal uvažovat o diplomatické cestě do Francie.⁹⁶

Nyní je třeba přiblížit situaci ve francouzské koruně, kterou se rozhodl římský král po dvaceti letech znovu navštívit.

3.3. Francie za vlády Karla VI.

Stejně jako nelze studovat vládu Václava IV. bez ohlednutí se k vládě Karla IV., ani v případě Francie nelze hovořit pouze o současníkovi Václava, francouzském králi Karlu VI., aniž bychom nepohovořili o odkazu, který mu zanechal jeho otec. Karel V. vstoupil na politickou scénu v roce 1349, kdy zdědil viennské hrabství po svém bezdětném příbuzném, a stal se prvním dauphinem královského rodu.⁹⁷ Téhož roku byl zasnouben s Janou, dcerou vévody Petra Bourbonského, a svatba se konala roku 1350. Jana byla nesmírně krásnou ženou, ale po celý život byla velmi churavá a nejednou se u ní projevil příznaky vážné duševní nemoci. Zde možná hledejme příčiny budoucí duševní nevyrovnanosti jejich syna Karla. Dědičné dispozice a také velmi blízký stupeň příbuznosti obou rodičů dozajista velmi ovlivnil zdraví a povahu následníka trůnu.⁹⁸

⁹⁵ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 206–207

⁹⁶ BOBKOVÁ, Lenka a Milena BARTOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české, Sv. 4B, 1310–1402*, Praha 2003, s. 372–373

⁹⁷ Za Karla VI. se titul dauphin stal úředním označením pro následníka trůnu.

⁹⁸ EHLERS, Joachim, Heribert MÜLLER a Bernd SCHNEIDMÜLLER. *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888–1498)*, Praha 2003, s. 267–268

Roku 1356 se stal mladý následník generálním místodržitelem v zemi a vládl za svého otce Jana II., který byl v té době zajatcem anglického krále. Pro většinu pařížského lidu byl jenom nezralým a snadno ovlivnitelným mladíkem. Z této doby pochází také dynastická a spojenecká smlouva uzavřená na sněmu v Metách s císařem a strýcem Karlem IV., o které byla řeč v předchozí části. Po uzavření mírové smlouvy s Anglií v roce 1360 ztratil následník téměř všechny vliv v monarchii, protože se jeho otec vrátil ze zajetí a neumožnil mu zásahy do nejvyšší politiky až do roku 1364, kdy Jan II. zemřel. Následník trůnu ihned podnikl potřebná opatření a již 16. dubna 1364 byl Karel V. slavnostně pomazán a korunován v Remeši králem Francie.⁹⁹ Právě korunovace v Remeši byla podle dobových kronikářů chápána, jako zlom v životě Karla V. Odvrátil se od své mladické nerozvážnosti a zaměřil svou snahu na vyvedení země ze špatných poměrů. Tento výklad se stal základem panovnického kultu, kterému Karel přikládal velkou váhu. Dvůr nového krále se stal střediskem umělců, literátů a také vědců.¹⁰⁰

Nebývale plodný Jan II. po sobě zanechal velké množství potomků, což byl problém, který ovlivňoval celou vládu Karla V. Systém královských apanáží (od fr. *appanare* = chlebem zaopatřit) nabyl velkého významu právě v souvislosti s dynastií Valois. Karlův bratr Ludvík dostal nově povýšené vévodství Anjou na severu Francie, mladší bratr Jan jako apanáž obdržel vévodství Berry ve střední Francii. Konečně nejmladší Filip dostal od otce vévodství orleánské a velmi prestižní titul vévody orleánského, který se pak již tradičně uděloval mladším královským synům.¹⁰¹ Systém apanáží je vzhledem k našemu tématu důležitý proto, že všichni tři výše zmínění vévodové získali značnou územní i politickou nezávislost. Velkou měrou se poté podíleli na vládě svého bratra, a byli to právě oni, kdo po jeho smrti rozhodovali o francouzské politice za nezletilého synovce Karla VI.

⁹⁹ EHLERS, Joachim, Heribert MÜLLER a Bernd SCHNEIDMÜLLER. *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*, Praha 2003, s. 274-276

¹⁰⁰ O korunovacích francouzských králů nejlépe BAYARD, Jean-Pierre, *Sacres et couronnements Royaux*, Paris 1984; BLOCH, Marc, *Králové divotvůrci: studie o nadpřirozenosti přisuzované královské moci, zejména ve Francii a Anglii*, Praha 2004; KANTOROWICZ, Ernst H., *Dvě těla krále: studie z dějin středověké politické teologie*, Praha 2014

¹⁰¹ O systému apanáží králových bratrů podrobněji AUTRAND, Francoise, *Charles VI.: la folie du roi*, Paris 1995 s. 14-18

Pokud bychom měli všeobecně zhodnotit období panování Karla V., tak deset let po smlouvě z Brétigny, která značně zmenšila korunu, byla větší část držav zpátky v moci francouzského krále. Míru s Anglií však Karel V. nedosáhl. Na konci života také musel řešit otázku papežského schismatu, jak jsme se již přesvědčili dříve. Jeho smrt v roce 1380 byla velmi nečekaná a následník trůnu, tehdy dvanáctiletý dauphin Karel, byl stále ještě nezletilým.¹⁰² Moc převzali již zmiňovaní strýcové mladého následníka, jejichž jednání vedlo ke ztrátě dominujícího postavení Francie a k roztržce s kurií. Je paradoxní, že právě Karel V. v předcházejících letech velmi bojoval za obnovení výsadní pozice Francie, a proto i navzdory neúspěchům ve válce s Angličany je právem považován za „dobrého krále.“ Francie se opravdu na několik let vrátila mezi stěžejní evropské velmoci. To, co s korunou provedli po jeho smrti v roce 1380 jeho bratři, je věc jiná¹⁰³

Následník francouzského trůnu Karel VI. se narodil 3. prosince 1368 v Paříži, a jako prvorozený syn měl o svoji budoucnost postaráno. Od malička ho jeho otec připravoval na to, že po něm jednou převezme vládu. Syn královské krve nebyl totiž obyčejným dítětem, a proto i výchova probíhala podle tehdejších velmi striktních pravidel. O výchově urozených synů nás velmi dobře informují dobová knížecí zrcadla, kde nalezneme mnohé návody a rady, jak správně vést výchovu svých dětí, a jak má budoucí král správně vládnout. Teorie se však vždy velmi lišila od praxe, a proto nelze zcela přesně určit, jak konkrétně vypadala výchova malého dauphina.

Princ měl k dispozici prvotřídní domácí vychovatele a učitele, za všechny jmenujme postavu Philippe de Mézières. Na dvůr Karla V. přišel v roce 1373 a ihned si dokázal získat královu přízeň, který z něj učinil svého předního rádce. Tento bývalý služebník milánských Viscontiů procestoval téměř celý svět, což se projevilo v jeho rozsáhlém literárním díle. Zvláště cestopis *Songe du Vieil Pèlerin* (*Sen starého poutníka*) si získal oblibu u francouzského dvora, protože reflektoval současný politický svět na pozadí fiktivního alegorického cestopisu. Není proto

¹⁰² Karel V. sám stanovil zletilost hranicí 13 let a velmi podrobně rozpracoval pravidla regentské vlády – F. AUTRAND, *Charles VI.: la folie du roi*, Paris 1995, s. 13

¹⁰³ J. EHLERS, *Francouzští králové*, s. 283-284

divu, že Karel V. pověřil výchovou a vzděláním svého milovaného syna právě světaznalého rádce.¹⁰⁴

Chlapec byl vychováván v katolickém duchu Písma, velmi brzy si osvojil psaní a čtení v latině. Phillipe ho učil dobrým mravům a politickému umění. Prince však od počátku více než učení táhlo umění boje a lovu, kterému se naučil velmi brzy. Víme také, že sám Karel V. osobně dohlížel na výchovu svého syna, avšak zemřel příliš brzy a jeho syn nebyl na samostatnou vládu ještě zcela připraven.¹⁰⁵

Mnozí historikové hledají příčiny princovy budoucí duševní choroby právě v jeho dětství a dospívání. Lze s tím na jednu stranu souhlasit. Jeho otec Karel V. byl otcem „pozorným“ a „oddaným“¹⁰⁶, ale byl si dobře vědom toho, že se následník trůnu musí objevovat na veřejnosti a být na očích. Princ se tedy od útlého věku velmi často veřejně prezentoval u dvora, účastnil se oslav a ceremonií, kde vystupoval po boku svého otce. Velkou zkušeností pro něj byla například návštěva římského krále Karla IV. Avšak brzké zapojení do vysoké politiky mohlo negativně ovlivnit formující se osobnost mladého chlapce. Byly mu odepírány dětské radovánky a musel se vypořádat s těžkou rolí následníka trůnu. Nelze však říci, že by princ neměl vůbec žádné dětství. Oba jeho rodiče ho velmi milovali, protože velmi dlouho čekali na vytouženého potomka. Také vztah s jeho bratrem Ludvíkem byl na počátku velmi idylický a princové byli téměř pořád spolu. Princ se v dětství rovněž zajímal o nejrůznější vědní obory, byl velmi zvědavý. Miloval botaniku a zoologii a jeho velkým koníčkem byl chov ptactva.

Lze tedy s velkou pravděpodobností předpokládat, že osobnost prince nejvíce utrpěla až ve chvíli, kdy ve svých deseti letech přišel o milovanou matku a záhy o svého královského otce. Neustálým dohledem jeho strýců a nemožností samostatného rozhodování musela jeho osobnost trpět. Není divu, že se král raději zdržoval v lesích, o samotě a obklopen milovanými zvířaty. Když ještě přihlédneme k faktu, že jeho matka Jana vykazovala velmi silné příznaky duševní

¹⁰⁴ Moderní kritická edice cestopisu: Philippe de Mézières, *Songe du Vieux Pèlerin*, trad. Joël Blanchard, Paris 2008

¹⁰⁵ AUTRAND, Françoise, *Charles VI.: la folie du roi*, Paris 1995, s. 23-28

¹⁰⁶ F. Autrand, *Charles VI.*, s. 35

nemoci, o kterých již byla řeč, nelze se divit, že se duševní rozpolcení záhy objevilo i u mladého krále.

První roky vlády po otcově smrti byly pevně v režii královských strýců. Nejvýrazněji vystupoval nejstarší z nich, Ludvík z Anjou, který se dokonce zmocnil korunního pokladu. Byla to doba nepokojů a povstání, kdy řemeslníci a obchodníci vystupovali proti novým daňovým restrikcím královských regentů. Mladý král se samostatné vlády ujal až roku 1388, kdy byl slavnostně korunován v Remeši, a podařilo se mu dočasně vymanit ze spárů svých strýců. Karel si kolem sebe vytvořil kruh velmi schopných rádců a úředníků, tzv. marmousetů, kteří v příštích čtyřech letech vedli vládu společně s ním a snažili se zmírnit vliv bývalé regentské vlády. Dokázali velmi rychle stabilizovat státní službu a do nevídaných výšin pozvednout královský majestát. První desetiletí Karlovy vlády lze tedy určitě hodnotit pozitivně. Rovněž došlo k uklidnění situace v konfliktu s Anglií, na samotné francouzské půdě panoval mír, král byl u lidu velmi oblíben a měl k ruce velmi schopné rádce.¹⁰⁷

Velká rána zasáhla království 5. srpna 1392. Toho dne postihl mladého krále v lese u Le Mansu, kudy zrovna projížděl, záchvat šílenství. Zprávy kronikářů jsou v tomto ohledu velmi různorodé. Shodují se v tom, že král pojal podezření, že ho obklopili diví muži a začal kolem sebe metat mečem. Během tohoto incidentu zabil čtyři muže ze své družiny a málem zabil i svého mladšího bratra Ludvíka, který cestoval rovněž v jeho doprovodu. Těžko lze určit, co přesně se v tu chvíli odehrávalo v hlavě nemocného krále. Nikdo nevěřil, že Karel VI. přežije, protože jeho stav byl vážný, a tak se velmi brzy naskytla jeho strýcům příležitost, aby se znovu chopili moci v království. Je zajímavé, že u francouzského lidu byl král velmi oblíben, poddaní soucítili s jeho nemocí a vroucně se modlili za jeho uzdravení. Stav krále se opravdu začal výrazně zlepšovat a pomalu se mu začal vracet zdravý rozum. Už v prosinci roku 1392 začal znovu politicky jednat, ale jeho strýcové si i nadále udrželi poměrně velkou moc.¹⁰⁸

¹⁰⁷ EHLERS, Joachim, Heribert MÜLLER a Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*, Praha 2003, s. 288-291

¹⁰⁸ NEJEDLÝ, Martin, *Středověký mýtus o Meluzině a rodová pověst Lucemburků*, Praha 2007, s. 61-63

V lednu 1393 však byl Karel VI. zasažen znovu. Tentokrát jeho psychóza, která byla moderními vědci diagnostikována jako schizofrenie, udeřila podruhé a s ještě větší razancí. Na počest sňatku jedné z královniných dvorních dam byl v Paříži pořádán ples, na který se král a jeho společníci převlékli za divé muže. Bratr Ludvík, který přišel na ples se zpožděním, údajně ve snaze najít svého bratra posvítil svíčkou na jednoho z divochů. Vznikl tím požár, který stál čtyři královské společníky život a sám Karel jen o vlasek unikl smrti. Lze těžko určit, zda se opravdu jednalo o nešťastnou náhodu anebo se Ludvík snažil svého bratra úmyslně zabít. Událost zanechala na králi neblahé následky, odmítal dokonce i svoji ženu Isabelu se slovy, že ji nepoznává a že nikdy nebyl ženatý. Stáhl se do ústraní a odmítal komunikovat se světem. Trpěl obrovskými záchvaty vzteku a z účetních záznamů dvora dokonce víme, že ve svém vzteku poškodil mnohé cenné předměty v paláci. Král tedy od června 1393 nemohl ze zdravotních důvodů vládnout, a o politických jednáních v paláci začali znovu naplno rozhodovat jeho strýcové a bratr Ludvík. V monarchii nastal chaos, protože nebylo jasné, kdo zde vládne. Členové dynastie Valois se nedokázali společně semknout kolem nemocného krále. Ten mezitím velmi strádal jak fyzicky, tak psychicky a zlepšení jeho stavu byla vždy pouze krátkodobá.¹⁰⁹

Bývala regentská vláda tedy převzala znovu moc v zemi a své první kroky směřovala k odstranění velmi nenáviděných marmousetů. Poslední roky 14. století také byly ve znamení snah o vyřešení otázky přetrvávajícího papežského schismatu. Šance se naskytla již roku 1394, kdy zemřel papež Kliment VII. a koruna spolu s univerzitou chtěli situaci vyřešit. Avignonští kardinálové však nerespektovali rozhodnutí monarchie a zvolili si svého kandidáta, který přijal jméno Benedikt XIII. Postupně se celá monarchie začala klonit k myšlence via cessionis, tj. „pokud nemůže ani jeden z protivníků svého soka porazit, nechť se oba vzdají.“¹¹⁰ Stejnou myšlenku zastával i římský a český král Václav IV., který se právě v této době a za těchto mezinárodních okolností chystal na námi sledovanou diplomatickou cestu do Francie.

¹⁰⁹ O psychické nemoci mladého krále nejlépe NEJEDLÝ, Martin, *Středověký mýtus o Meluzíně a rodová pověst Lucemburků*, Praha 2007, s. 63-75 nebo AUTRAND, Françoise, *Charles VI.: la folie du roi*, Paris 1995, kap. La folie du roi, s. 272-345

¹¹⁰ RAPP, Francis, *Církevní a náboženský život západu na sklonku středověku*, Brno 1996, s. 39

Francouzský král Karel VI. vládl dlouhých čtyřicet let, avšak jeho samostatná vláda trvala pouze roky čtyři. Svému nástupci přenechal rozervanou zemi, která se zmítala ve velmi těžké krizi. Avšak na rozdíl od Anglie či říše, kde byly kolem roku 1400 korunované hlavy sesazeny, ve Francii se naopak idea královské moci upevňovala. Nemoc panovníka velmi spojovala francouzský lid, a ač Karel VI. příliš neovlivňoval francouzskou politickou scénu, přispěl velkou měrou k vytvoření silného panovnického kultu, který spojoval celou společnost. Není proto divu, že byl svými poddanými nazýván „bien aimé“, tj. milovaným králem.¹¹¹

¹¹¹ K panovnickému kultu nejlépe BLOCH, Marc, *Králové divotvůrci: studie o nadpřirozenosti přisuzované královské moci, zejména ve Francii a Anglii*, Praha 2004

4. Cesta krále Václava do Francie

4.1. Přípravná fáze a složení královského doprovodu

Výchozím bodem pro plánovanou královskou cestu se stal hrad Loket, odkud Václav odcestoval na podzim roku 1397, patrně 12. září. Samotné cestě však předcházela velmi pečlivá příprava, kterou měl na starostní maršálek Hynek Pluh z Rabštejna. Tento dvorský úřad, vedle běžného dohledu na chod dvora, obnášel i organizaci jeho cestování, včetně materiálního a jiného zajištění. Prameny české provenience nás nijak neinformují o přípravné fázi diplomatické cesty, ba ani o cestě samotné. Jsme tedy odkázáni pouze na obecný a teoretický rámec cestování dvora, ze kterého lze sestavit přibližný obraz první „přípravné fáze“ cesty Václava IV. do Francie

Časté panovnické cesty byly nedílnou součástí vládní praxe. Příjezd panovníka do jakéhokoli města znamenal ve středověku vždy velkou událost. Oproti době posledních Přemyslovců se cestování panovnického dvora značně zvýšilo. S touto tradicí začal již Jan Lucemburský a Karel IV. se choval obdobně, protože navíc držel titul římského krále, a bylo tudíž třeba často vyjíždět z rezidenčního sídla. Jak jsme se již přesvědčili, Václav nikdy nepřišel cestování na chuť a povětšinou se zdržoval na svých oblíbených panstvích v Čechách. Na podzim 1397 měl po velmi dlouhé době nepřítomnosti zamířit do říše a následná cesta do Francie byla v jeho dosavadní politice opravdu výjimečnou událostí.

Panovnické cesty měly různý cíl a účel a daly by se obecně rozdělit do tří hlavních skupin. Jednalo se o cesty politické, soukromé a vojenské. Politické cesty podnikal král většinou v rámci celé koruny a říše, nebo cestoval za hranice, což je i námi sledovaný případ. Mezi soukromé cesty patřily například návštěvy nebo zbožné poutě. Vojenská výprava byla svébytnou formou cestování a řídila se vlastními specifickými pravidly.¹¹²

Důležitým aspektem bylo složení královského doprovodu, který musel být vybrán velmi pečlivě, aby důstojně reprezentoval římského krále. Jak velký byl doprovod a kdo všechno se výpravy účastnil nelze určit zcela přesně. Číselné údaje se v pramenech obecně moc nevyskytují, a když ano, tak kronikáři čísla

¹¹² BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310 – 1402*, Praha 2003, s. 527-528

velmi nadsazují, proto je nutné s údaji zacházet obezřetně. Na významných cestách, jako je ta námi zkoumaná, tvořila výprava několikatisícové uskupení, při méně významných cestách krále doprovázelo zhruba dvě stě osob.¹¹³

Podle relační poznámky na listině z ledna 1398 vydané ve Frankfurtu nad Mohanem známe jména předních českých velmožů, kteří s Václavem na cestu vyrazili. Byl to kancléř Václav Králík z Buřenic, bývalý kancléř Jan z Broumova, pražský arcibiskup Wolfram ze Škvorce, opavský vévoda Hanuš, boleslavský probošt Jan Zajíc z Házmburka, Heřman a Beneš z Choustníka, králův maršálek Hynek Pluh, Oldřich z Házmburka, Bořivoj ze Svinař, Nikl ze Sedlce, Hanuš z Milheimu, osobní lékař Václava IV. Kondrád z Vechty a zajisté i mnoho dalších, jejichž jména se nám v pramenech nedochovala. Doprovod patrně tvořili i hodnostáři z říše, například Lamprecht z Brunnu. Dále se dá předpokládat účast několika zástupců pražského vysokého učení, znám je pouze Vlk ze Strážného.¹¹⁴

Král obvykle brával na cesty rovněž členy komory, kancléře a dozajista i písaře či protonotáře. Často se výpravy účastnil i osobní kaplan, kuchař, číšníci, umělci nebo šašci. Podle dochovaného listinného materiálu víme, že se s římským králem vydala na cestu i královna Žofie, patrně s celým svým dvorem dvorních dam.¹¹⁵ Výše zmínění velmoži si dozajista s sebou brali i okruh svých vlastních lidí, např. sluhy nebo podkoní, a rovněž je možné, že je doprovázely i jejich manželky. Tím se nám okruh královského dvora, který se vydal na cestu, značně rozrůstá.

Jediný číselný údaj, který pro danou cestu máme k dispozici, se zachoval v listině z 5. prosince 1397. Římský král v ní informuje Frankfurt nad Mohanem, aby mu při jeho příjezdu město poskytlo ustájení pro 1500 koní.¹¹⁶ Tento údaj je třeba porovnat s jinými významnými dvorskými cestami za hranice říše. Například při návštěvě Karla IV. v Avignonu v roce 1365 soudobé kroniky

¹¹³ O cestování panovnického dvora DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a Jan ZELEŇKA, *Přemyslovský dvůr: život knížat, králů a rytířů ve středověku*, Praha 2014, s. 504-514

¹¹⁴ Text DRTA III, str. 52 nebo SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 283

¹¹⁵ O její přítomnosti je zmínka v listině DRTA III., s. 70. O manželkách Václava IV. obecně KOPIČKOVÁ, Božena, *Královny Johana a Žofie*, in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 758-762

¹¹⁶ Text DRTA III, s. 21

uvádějí, že císařův doprovod čítal mezi 800 až 3000 osob.¹¹⁷ Při jiné příležitosti, tentokrát na návštěvě císaře v Paříži v roce 1378, se Velké francouzské kroniky zmiňují o průvodu, ve kterém jelo „čtyři tisíce koní a ještě více.“¹¹⁸ Zachovaný údaj o 1500 koních se tedy zdá velmi reálný, dá se počítat i s vyššími čísly. Je nutné ještě připočítat pěchotu, která dozajista tvořila značnou část doprovodu. Lze tedy učinit hrubý odhad, který se bude pohybovat mezi 1500 – 3000 členy diplomatického poselstva.

Co se týče dopravních prostředků, většina králova doprovodu jela pravděpodobně na koni, nebo šla pěšky. Používaly se však i upravené vozy, nosítka nebo kočáry, které sloužily jak pro přepravu lidí, tak také pro přepravu zásob, darů, oblečení, píce pro koně, apod.¹¹⁹ Jak již bylo zmíněno výše, v doprovodu jela sama královna, je tedy pravděpodobné, že se musela celá výprava přizpůsobit potřebám urozené dámy a dozajista byly k jejímu většímu pohodlí vozy skutečně použity.

Každou výpravu doprovázela předem stanovená skupina jezdců, kteří zajišťovali bezpečnost průvodu. Jezdec měl k dispozici ještě alespoň jednoho ozbrojeného muže, strážce nebo kopiníka. Před tímto procesím jezdců jeli trubadúři a heroldi, kteří celý průvod i uzavírali. V popředí byly také neseny praporce s erby panovníka a významných členů družiny. Na cesty si účastníci oblékali speciální pláště a eventuelně i klobouky, které je měly chránit proti dešti, slunci a prachu.¹²⁰

Klíčové také bylo vytipovat bezpečná a spolehlivá místa pro přespání. Zatímco v domácím prostředí byl král svým pánem, za hranicemi musel spoléhat na pohostinnost a přátelství jiných, či si služby dokonce pronajímat. Průvody se obecně pohybovaly od sídla k sídlu a nejčastěji se ubytovávaly ve městech, na radnicích, nebo v domech měšťanů, protože hrady byly při návštěvě početnějších družin poměrně malé.

Není tedy zvláštností, že se mezi sídlem královského dvora a zainteresovaným městem míjeli poslové s přesnými instrukcemi, aby město mělo dostatek času na

¹¹⁷ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006, s. 119

¹¹⁸ F. Šmahel, *Cesta Karla IV.*, s. 163

¹¹⁹ OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003, s. 38-42

¹²⁰ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310 – 1402*, Praha 2003, s. 528

přípravu výzdoby, darů, ubytování a stravování krále. Bylo tak prakticky nemožné, aby se vládce vydal k branám většího města bez předchozí domluvy. Z cesty krále Václava se zachoval například list odeslaný z Kolína nad Rýnem, ve kterém se kolínská městská rada informuje u svých vyslanců ve Frankfurtu nad Mohanem, jak zde přijali čestné poselstvo a na co všechno se mají připravit.¹²¹

Pokud cestující družina nenašla zázemí v pevném sídle, nezbyvalo než postavit stan. Ten byl běžnou součástí výbavy na cestu. Používaly se jednak pro nouzové přespání, ale také ve chvíli, kdy ubytovací kapacity v pevném sídle nestačily. Zde připomeňme záměr Karla IV. získávat mnohá území napříč říší, aby si tak zajistil hladký průjezd a eventuální ubytování dvora na svém vlastním území. Rovněž věnoval velké úsilí vytvoření sítě vlastních rezidencí ve velkých městech, aby tak sobě i své družině zajistil větší pohodlí.

Dalším důležitým aspektem cestování byla rychlost. Vzhledem k velmi špatnému stavu a udržování silnic byla pozemní doprava velmi pomalá. Pěšky se člověk pohyboval průměrně šest kilometrů za hodinu a reálně mohl ujít třicet až čtyřicet kilometrů za den. Koňmo byl jezdec schopen urazit kilometrů až šedesát.¹²² Obecně se dá rychlost cestování jen velmi špatně určit, neboť se nezohledňují dny odpočinku či delší přestávky, které vzhledem k přítomnosti dam musely být častější.

Důležitou součástí cestování bylo rovněž načasování dané diplomatické mise. Každé roční období v sobě skýtalo specifika, se kterými cestovatel musel počítat. Vydal-li se královský průvod na cestu brzy z jara, cesty byly opravdu těžko schůdné. Většinou je ještě pokrýval tající sníh nebo led a koně s povozy velice často zapadávaly v blátě. Slunce ale začínalo den ode dne více hřát, a tudíž i cesty začaly pomalu vysychat. Výhodným ročním obdobím na cestování po Evropě bylo léto. Letní dny jsou delší, než ty zimní a cestovatelé měli k dobru více světla. Také se za letních večerů dalo velmi výhodně přespát pod širým nebem, což se praktikovalo i zkraje podzimu. Léto bylo tedy v každém případě téměř ideální, jednalo se však pouze o státy střední Evropy. V jižních zemích, kde teploty během dne dosahovaly vysokých hodnot, bylo cestování v létě utrpení, a proto tedy lidé

¹²¹ DRTA III, s. 74

¹²² OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003, s. 156

v těchto končinách cestovali pouze brzy z rána a pozdě k večeru. Podzim však také skýtal mnohým cestovatelům určité výhody. Letní slunce vysušilo středověké cesty a večery bývaly ještě teplé. Mnoho lidí pracovalo na žních a vinicích, a proto tedy i cesty samotné byly bezpečnější a plné lidí.

S listopadem potom přicházela zima a cestování se stávalo nepříjemným. Člověk musel počítat s mrazem a někdy také s vydatným deštěm. Broděním řek riskovali cestovatelé silné prochladnutí. V západní Evropě rozhodně ještě neexistovalo vhodné oblečení pro tuto roční dobu. Mnoho sídel bylo v zimě díky sněhu odříznuto od okolního světa na dlouhé měsíce. Cestování v zimě však mělo na druhou stranu i své výhody. Mráz dokonale zpevnil rozbahněné cesty a led na zamrzlých zátokách či řekách unesl i těžké povozy. Zároveň se ve sněhu daly lépe rozpoznat stopy zvěře, což velmi usnadnilo lov přes zimní měsíce. Právě v zimních měsících se vydal na cestu i římský král Václav.¹²³

4.2. Rekonstrukce cesty do Francie na základě dochovaných pramenů

Když byly všechny náležitosti zařízeny, Václav IV. se i s celou družinou konečně vydal na cestu z hradu Loket, patrně 12. září. Lze tak usoudit proto, že již následující den, tj. 13. září¹²⁴, máme královu přítomnost doloženou v Chebu. Na tomto místě je třeba říci, že není možné zcela přesně odhadnout, jaká byla průměrná rychlost výpravy. Jsme odkázáni na listiny, které král po své cestě vydával. Ty nám dávají určitou možnost přibližně určit, jak rychle se výprava pohybovala. Úzus středověkého cestování hovoří o možnosti urazit za den na koni a s vozy kolem 30 – 40 kilometrů.¹²⁵ Tomuto odhadu odpovídá i trasa Loket - Cheb, která měří přibližně 35 kilometrů a král ji stihl ujet za jediný den.

Je pravděpodobné, že se z Chebu vydal směrem na jih do Bärnau, kde se napojil na velmi frekventovanou zlatou stezku a 17. září dorazil do Norimberka, kde listinou téhož data svolal říšský sněm.¹²⁶ Na cestu potřeboval minimálně čtyři dny, a tudíž musel použít několikero míst na přespaní, která nám však prameny nezachytily. Vedle Bärnau je možné uvažovat o městech Waiden či Sulzbach,

¹²³ OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003, zejména kap. Roční období - s. 27-37

¹²⁴ PALACKÝ, František, *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích, sv. II*, Praha, 1842, s. 453

¹²⁵ OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003, s. 156

¹²⁶ Text DRTA II, s. 479

nebo o hradě Lauf, který nechal zbudovat Karel IV. v roce 1356. 20. září 1397 v Norimberku poté král vyhlásil zemský mír s platností od 2. února 1399 sjednaný s řadou franckých a bavorských měst.¹²⁷ V očích obyvatel král tímto energickým krokem nesmírně stoupl a projevil velkou iniciativu, kterou předtím několik let nevyvinul.

Zde v Norimberku také ustanovil, poněkud se zpožděním, místodržitelem Českého království svého bratrance a moravského markraběte Prokopa.¹²⁸ Rovněž zde, vzhledem k vyhlášení zemského míru, zahájil radikální tažení proti loupeživým rytířům, a tím si získal další podporu měst a některých říšských knížat. Tato zdařilá opatření se přičítají na vrub vynikajícímu diplomatovi krále Václava, bamberskému biskupovi Lamprechtovi z Brunn. Jediní, kteří se vyhýbali setkání s králem, byli říšští kurfiřti. I nadále si zachovávali proti němu velký odpor a bylo jasné, že jim nejde pouze o obnovu akceschopnosti krále, ale o přímé omezení jeho vlády v říši. Král se musel chtít nechtít podvolit vůli kurfiřtů, a proto se rozhodl svolat sněm k okamžitému jednání do Frankfurtu nad Mohanem.¹²⁹

Z Norimberka, kde se král dle dochovaných pramenů zdržel minimálně do 29. listopadu¹³⁰, pokračoval do Würzburgu, kam dorazil nejpozději 5. prosince.¹³¹ Ve městě se zdržel až do 16. prosince,¹³² a poté vyjel k branám Frankfurtu nad Mohanem, kam dorazil podle dochovaných listin 19. prosince.¹³³ Cestou mohl navštívit město Hanau. Ve Frankfurtu poté svolal říšský sněm na 24. prosince¹³⁴ a jeho poselstvo se zde zdrželo celý měsíc.

Sněm ve Frankfurtu provázela od počátku velmi vypjatá jednání. Porýnští kurfiřti ještě před zasedáním sněmu poslali králi písmenný výčet jedenácti stížností a požadavků na jeho osobu. Výtky vesměs shrnovaly již formulované protesty proti způsobu vlády Václava v říši, o jeho lhostejnosti a neschopnosti

¹²⁷ Text DRTA II., s. 482-485

¹²⁸ Text listiny s datem 19. října 1389 in: BRANDL, Vincenc (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae: Urkunden-sammlung zur Geschichte Mährens. Bd. XII.*, Brünn 1890, s. 389-390

¹²⁹ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 277-279

¹³⁰ SEDLÁČEK, August, *Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914, s. 254

¹³¹ Text DRTA III, s. 21; listina nese datum 5. prosince

¹³² GERLICH, Alois, *Habsburg, Luxemburg, Wittelsbach im Kampf um die deutsche Königskrone*, Wiesbaden 1960, s. 162

¹³³ FESTER, Richardm, *Regesten der Markgrafen von Baden und Hachberg 1050-1515. Bd. 1: Markgrafen von Baden 1050-1431, Markgrafen von Hachberg 1218-1418*, Innsbruck 1900, zápis č. 1784

¹³⁴ Text DRTA III, str. 29

v otázce papežského schismatu. Stížnost byla doplněna hrozbou, že pokud král nezjedná pořádek sám, bude tímto úkolem pověřen někdo jiný a povolanější. Text stížnosti byl napsán velmi otevřeným, konfrontačním a drsným tónem, bez jakéhokoli diplomatického taktu. Kurfiřti tím dozajista sledovali jasný cíl, tj. vyprovokování krále k emočnímu jednání proti nim. Tím by dostali do ruky neocenitelný trumf, který by mohli použít jako konečný argument pro Václavovo sesazení z trůnu.¹³⁵

Král měl však v dané chvíli ve svém nejbližším okolí schopné a uvážlivé diplomaty, kteří zabránili jeho prudkému výbuchu vzteku. Na radu těchto moudrých mužů Václav ponechal stížnost bez odpovědi a vyčkal příjezdu daných kurfiřtů do Frankfurtu. Je pravděpodobné, že se nejpozději v této době rozhodl vlivem událostí navštívit francouzského krále. Kurfiřti však velmi brzy prohlédli králův záměr, a postavili se do silné opozice vůči jeho plánované francouzské cestě. Zdůrazňovali své protesty především tím, že Francie podle nich pracovala proti zájmům říše, když stále podporovala avignonského vzdoropapeže. Václav si byl dobře vědom toho, na jak tenkém ledě se pohybuje, a proto se rozhodl na sněmovním jednání předložit rozsáhlý návrh všeobecného zemského míru na dobu deseti let, kterým hodlal udržet kurfiřty v šachu. Navíc jmenoval do rozhodujících funkcí rozhodčích a hejtmanů porýnské kurfiřty. Ti si v dané situaci nemohli v jednání s králem dovolit příliš konfrontační tón, protože jeho návrh zemského míru byl více než velkorysý. Králi se tedy podařilo relativně uklidnit situaci a mohl se tedy vydat na plánovanou cestu do Remeše.¹³⁶

List vydaný 23. ledna 1398 byl patrně poslední, který král stačil vydat ještě ve Frankfurtu.¹³⁷ Velká výprava nazítrí vyrazila na cestu a již 25. ledna dorazila do Mohuče.¹³⁸ Mohuč se nachází vzdušnou čarou od Frankfurtu 32 kilometrů, což náš předešlý průměrný odhad jen potvrzuje, protože králi stačil pouhý den na přesun do města. Dalším místem, které zachytily královské listiny, bylo město Bingen, kam král dorazil 26. ledna.¹³⁹ Již 28. ledna máme doloženou přítomnost

¹³⁵ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 279 - 280

¹³⁶ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361-1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 280 - 282

¹³⁷ DRTA III, s. 59

¹³⁸ SCHAAB, Karl Anton, *Geschichte des großen rheinischen Städtebundes*, Bd 2, Mainz 1843-1845, s. 348

¹³⁹ REIMER, Heinrich, *Urkundenbuch zur Geschichte der Herren von Hanau und der ehemaligen Provinz Hanau*. Bd. 4: 1376-1400, Osnabrück 1897, s. 688

královské výpravy v Koblenzi¹⁴⁰. V tomto úseku se patrně královský průvod zastavil v městech Oberwesell a Bopard.

S určením další zastávky královské výpravy už to tak snadné není. Názory historiků se v tomto případě liší. F. M. Bartoš ve své knize tvrdí, že Václav z Koblenze „jel po vodě do Kolína.“¹⁴¹ Jeho přítomnost v Kolíně však nemůžeme z žádného pramene přímo doložit. Podle J. Spěváčka však král nejel z Koblenze do Kolína, ale do Trevíru, kde byl přijat arcibiskupem Wernerem z Falkensteinu († 1418).¹⁴² Pro Kolín ale hovoří již zmiňovaná listina z 12. ledna 1398¹⁴³, ve které se kolínská městská rada písemně dotazuje svých vyslanců ve Frankfurtu, jak zde přijali krále a královnu. Je tedy pravděpodobné, že počítali s královskou návštěvou i v Kolíně, navíc kolínský arcibiskup byl stoupencem Karla IV., korunoval v Cáchách Václava IV., pak v Kolíně Ruprechta Falckého a nakonec i Zikmunda Lucemburského. Rovněž z geografického hlediska se zdá alternativa zastávky v Kolíně pravděpodobnější, protože do Cách, kam měla výprava namířeno, to bylo touto cestou mnohem rychlejší.

Na cestě z Koblenze se průvod dozajista zastavil v Bonnu, z Kolína pak pokračoval pravděpodobně přes Berghaim a Jülich až do Cách, kde je přítomnost krále doložena nejpozději od 5. února.¹⁴⁴ Pokud porovnáme časové údaje, které nám zanechaly listiny, tak mezi 28. lednem a 5. únorem římský král musel urazit v úseku Koblenz – Cáchy přibližně 160 kilometrů. To odpovídá dříve stanovenému odhadu 30 – 40 uražených kilometrů za den a průvodu tento časový interval bohatě postačil. Naopak je pravděpodobné, že do Cách dorazili ještě o něco dříve. Zde se král zdržel podstatně déle a konečně se také dostal z přímého dohledu říšských kurfiřtů a uvolnil si ruce.¹⁴⁵

Z Cách se královský průvod vydal k Lucemburku, kam výprava dorazila nejpozději 21. února 1398.¹⁴⁶ Zde Václav velmi netrpělivě očekával odpověď od

¹⁴⁰ Text DRTA III., s. 30

¹⁴¹ BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947, s. 155

¹⁴² SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 283, hlavně pozn. č. 4 a 5

¹⁴³ Text DRTA III., s. 74

¹⁴⁴ HLAVÁČEK, Ivan, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel (IV.) 1376-1419: Ein Beitrag zur spätmittelalterlichen Diplomatie*, Stuttgart 1970, s. 423

¹⁴⁵ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 284

¹⁴⁶ WURTH-PAQUET, Francois-Xavier, *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs à l'histoire de l'ancien comté de Luxembourg. Règne de Wenceslas II, roi des Romains et de Bohême, duc de Luxembourg et*

římského papeže. Bonifáce IX., kterého v dopise žádal, aby mu poslal dva kuriální kardinály k jednání do Remeše o otázce schismatu. Bonifác ve svém listu Václavovi tento návrh razantně odmítl a doporučil králi, aby se distancoval od jednání s Francií.¹⁴⁷ V této chvíli bylo nad slunce jasné, že papežské schisma se nevyřeší dohodou, ale již pouze ústupkem jedné či druhé strany. Bonifác ale značně přecenil svůj vliv, když se domníval, že Václav od jednání ustoupí. Papež sice ubral diplomatickému setkání ve Francii širší společenský dosah a politický význam, i tak ale cíle obou spřátelených králů nepřekazil. Václav si od toho spojenectví s Francií sliboval mnoho, protože nutně potřeboval pomoc před nebezpečím, které mu z Říše hrozilo, a které ho mohlo připravit o říšský trůn.¹⁴⁸ Král zde v Lucemburku pobyl celé dva týdny.

Další zastávkou bylo městečko Ivois, dnešní Carignan. Toto město získal roku 1340 Jan Lucemburský a stalo se součástí jeho držav. Zde máme královu přítomnost doloženou 10. března. Výprava musela ujet z Lucemburku přibližně 70 kilometrů, odjezd z Lucemburku lze tedy stanovit přibližně na 8. březen. Královská výprava zde pobývala nejpozději do 16. března 1398¹⁴⁹, kdy listinou téhož data byla uzavřena smlouva o zasnoubení princezny Elišky a Karla Orleánského. Eliška byla jedinou dcera zesnulého Jana Zhořeleckého, mladšího bratra krále Václava. Karel, její snoubenec, byl nejstarším synem orleánského vévody Ludvíka. V případě, že by Karel předčasně zemřel, měla se Eliška provdat za mladšího bratra Filipa.

V případě, že by zemřel bez potomků, se Václav IV. zavázal dát své mladičké neteri věno v hodnotě sto tisíc zlatých, a dále také přislíbil dědictví lucemburské. Dal tím tedy orleánskému rodu velkou naději na získání lucemburských rodových držav ve střední Evropě. Šance to byla zcela reálná, protože Eliška byla zatím jedinou dědičkou celé dynastie. Nevěsta se měla dostavit do Francie nejpozději do 25. června 1398. Mezi svědečnou řadou předsvatební smlouvy najdeme Václava

comte de Chiny 8 décembre 1383 - 16 aout 1419, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol. 25, Luxembourg 1873, s. 81

¹⁴⁷ Originální latinské znění papežské odpovědi: *Oeuvres de Froissart. Chroniques. Tome 14 / publ. avec les variantes des divers ms. par M. le baron Kervyn de Lettenhove*,... [Edition de 1867-1877], s. 402-406

¹⁴⁸ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 284

¹⁴⁹ Text smlouvy WERVEKE, Nicolas van, *Choix de documents luxembourgeois inédits, tirés des archives de l'Etat à Bruxelles*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol. 40, Luxembourg 1889, s. 166-168

Králíka z Buřenic, Hanuše Opavského, maršálka Pfluga (Pluh z Rabštejna), senešala Huberta z Altaru, číšníka Milheima a rady Mika, Cedlice a Jana ze Šonfeldu. Samotnou listinu potom vyhotovil písař Vlachník.¹⁵⁰ Z plánovaného sňatku později bohužel sešlo, ale ve chvíli, kdy byl ujednán se Václavovi zcela otevřely brány na francouzský dvůr.

4.3. Před branami města

Římský král Václav IV. se svoji družinou stanul 23. března 1398 dvě míle před branami Remeše, zřejmě v brzkých ranních hodinách. Je velmi pravděpodobné, že se již předchozího dne ubytoval i s celou výpravou v blízkosti města. Karel IV. se při své cestě do papežského Avignonu v roce 1375 například ubytoval v papežském letním sídle Pont de Sorgues, které leželo deset kilometrů od města.¹⁵¹ Při své další cestě do Francie, tentokrát do Paříže v roce 1378, se den před příjezdem ubytoval ve městečku Saint-Dennis, které bylo ve středověku pařížským předměstím. Opatství bylo přibližně deset kilometrů od Saint-Chapelle a Palais de la Cité, kam měl průvod namířeno.¹⁵²

Pro cestu Václava IV. však z pramenů není možné doložit, kde poselstvo strávilo předvečer slavnostního vjezdu. Ani francouzské kroniky nezaznamenaly přítomnost římského krále bezprostředně před plánovaným ceremoniálem. Informují nás pouze o Václavově francouzském protějšku, který přijel do Remeše již 22. března a strávil noc v arcibiskupském paláci.¹⁵³ Lze však předpokládat, že Václav dle tradice přenocoval v jednom z přilehlých klášterů nebo opatství. V úvahu přichází významné benediktinské opatství Saint Thiery, které leží devět kilometrů od remešských bran.

Bohužel nevíme nic určitého o poselstvech, která byla vyslána vstříc římskému králi dříve, než měl dorazit před remešské brány. Pouze na příkladu cesty Karla IV. do Francie lze získat teoretickou představu o tom, jak tato setkání probíhala. Karel se v této fázi cesty velmi brzy po opuštění opatství, kde nocoval

¹⁵⁰ BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947, s. 155, pozn. 5

¹⁵¹ BLÁHOVÁ, Marie, *Příjezd Karla IV. do Avignonu v květnu 1365 v podání soudobé historiografie*, in: *Ve znamení země Koruny české: sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, Praha 2006, s. 563

¹⁵² ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006, s. 160-161

¹⁵³ PINTOIN, Michel, *Chronique du religieux de Saint-Denys: contenant le règne de Charles VI, de 1380 à 1422*, Paris 1840, s. 565

den před vstupem do města, setkal s početným poselstvem francouzského krále, v čele s rychtářem města, primasem, konšely a měšťany. Všichni se s králem vřele přivítali a dále pokračovali již v jeho průvodu. V Chapelle-Saint-Dennis, která byla od Paříže vzdálena dvě míle, usedl Karel na černého koně, kterého mu nechal poslat francouzský král.¹⁵⁴ Otázka barvy koně byla při královském vjezdu velmi důležitá. Je zajímavé, že při cestě Karla IV. do Avignonu byl pro římského císaře naopak nachystán kůň bílý.¹⁵⁵ Proč tedy francouzský král Karel V. zvolil pro svého strýce černého koně a sám mu vyjel vstříc na bílém?

Obecně bylo zvykem, že římský císař vjížděl do měst na koni bílém, který měl symbolizovat mír a prestiž jeho majestátu. Bílá barva byla navíc nejpoužívanější barvou v celém liturgickém roce. Naopak ve Francii byl bílý kůň tradičně používán francouzským králem, a tak došlo ke střetu tradic dvou zemí. Karel V. zřejmě nehodlal dopustit jakoukoliv nadřazenost římského krále na území Francie, a proto mu poskytl koně té nejvzdálenější barvy od bílé, tj. černého.¹⁵⁶ Z pramenů, které zachycují cestu Václava IV. do Remeše, bohužel nemůžeme přesně určit, zda dostal římský král k dispozici koně černého anebo bílého. Lze však soudit, že Karel VI. zastával podobný názor jako jeho královský otec a poskytl svému příbuznému rovněž koně černého, aby tak francouzský král mohl vystupovat jako nezpochybnitelný suverén diplomatických jednání.

V této fázi královského adventu do Remeše se již částečně můžeme opřít o vlastní francouzské kroniky, především o dílo dvorního francouzského kronikáře Jeana Froissarta,¹⁵⁷ a také o kroniku opatství Saint-Dennis. Oba výše zmíněné texty začínají svá vyprávění před slavnostním příjezdem Václava IV.

Froissart na začátku kapitoly mluví „o velkém shromáždění pánů a prelátů ve městě Remeši, za přítomnosti krále římského a také krále francouzského.“¹⁵⁸ Cílem jednání mělo být „*remettre l'Église en union*“, tj. znovunalezení jednoty v církvi. Francouzský král skrze žádosti a dobré úmysly získal svého „*cousin*“

¹⁵⁴ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 272-273

¹⁵⁵ BLÁHOVÁ, Marie, *Příjezd Karla IV. do Avignonu v květnu 1365 v podání soudobé historiografie*, in: *Ve znamení země Koruny české: sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.*, Praha 2006, s. 572

¹⁵⁶ F. Šmahel, *Cesta Karla IV. do Paříže*, s. 275

¹⁵⁷ KERVYN DE LETTENHOVE, Joseph, (ed.), *Oeuvres de Froissart, Chroniques, Tome 16*, Paris 1867-1877

¹⁵⁸ Orig. text: (...) En ce temps se fist une très-grande assamblée de prélats et seigneurs en la cité de Rains tant de l'empire d'Allemagne, comme du royaume de France. *Froissart, tome 16*, s. 83

(tj. bratrance, ale v tomto případě spíše překládejme příbuzného) pro svůj záměr, aby přijel do Remeše. Froissart dále zmiňuje, že nebude věřit tomu, co slyšel – tomu, že se králové scházejí pouze pro jednotu v církvi – a uvádí i další důvod diplomatických jednání. Má jim být „*traitter ung mariage*“¹⁵⁹, tj. předsvatební smlouva mezi francouzským a lucemburským dvorem. Froissart informuje o plánovaném sňatku syna markraběte Braniborského a dcery vévody Orleánského. Zde můžeme vidět, že se Froissart zmýlil, protože v dané smlouvě nešlo o zasnuby orleánské princezny a lucemburského syna, ale právě naopak, o svatební smlouvu francouzského prince a lucemburské dědičky. Konečně nás kronikář informuje o tom, že se francouzský král ubytoval v arcibiskupském paláci v Remeši, zřejmě o den dříve, kde byl přítomen i vévoda z Berry, vévoda Orleánský, vévoda Bourbonský, hrabě ze Saint-Pol a mnoho dalších prelátů a velmožů, „*kteří jsou hodni zaznamenání*.“¹⁶⁰

Kronika ze Saint-Dennis podává obdobné svědectví o ušlechtilých důvodech římského krále, který se rozhodl „*přijet navštívit svého milého příbuzného a pobýt pár dní v jeho pohostinnosti*.“¹⁶¹ Na rozdíl od kroniky Froissarta, který mluví o Václavovi pouze jako o „*empire d'Allemagne*“ (tj. o římském císaři), kronika ze Saint-Dennis uvádí celou titulaturu krále: „*monsieur Wenceslas roi de Bohême et des Romains*“ (tj. urozený pán Václav, král český a římský). Kronika dále uvádí, že se mělo především jednat „*o znovu obnovení jednoty církve*“¹⁶² a francouzský král byl „*touto novinkou přímo nadšen*“,¹⁶³ protože se mu konečně podařilo získat římského krále pro společné rozhovory. Karel ihned pověřil svého bratra, vévodu Orleánského, aby sestavil tu „nejpočetnější a nejvznešenější suitu baronů a rytířů“¹⁶⁴ na přivítání tak váženého poselstva a všechny pohledávky nařídil zaplatit z královské pokladny. Za místo setkání bylo zvoleno město Remeš. Vévoda Orleánský zde poté měl připravit „*d'immenses provinsions*“ (tj. obrovské nebo dostatečné zázemí), pro přijetí římského krále. Podle kroniky ze

¹⁵⁹ Froissart, tome 16, s. 84

¹⁶⁰ Orig. text: (...) que merveilles seroit du recorder. Froissart, tome 16, s. 84

¹⁶¹ Orig. text: (...) qui avait résolu de visiter son bien aimé cousin le roi de France, et de passer quelques jours en sa compaignie. Chron. du St-Denys, s. 565

¹⁶² Orig. text: (...) pour délibérer avec lui sur l'union de l'Église. Chr. St-Denys, s. 565

¹⁶³ Orig. text: (...) Le roi Charles fut charmé de cette nouvelle. Chr. St-Denys, s. 565

¹⁶⁴ Orig. text: (...) une suite nombreuse de chevaliers et de barons. Chr. St-Denys, s. 565

Saint-Dennis se francouzský král ubytoval v arcibiskupském paláci v Remeši již 22. března, den před příjezdem římského krále.

Nabízí se otázka, proč byla za místo diplomatických jednání vybrána Remeš a ne Paříž. Paříž byla již poměrně dlouho správním centrem francouzského království a trvalou rezidencí královského dvora.¹⁶⁵ Jak již bylo zmíněno výše, sám císař Karel IV. i s mladým Václavem Paříž navštívili v roce 1378. Proč tedy padla volba na Remeš? Návštěva římského krále byla velkou událostí a tudíž i přijetí muselo být velmi reprezentativní. Město muselo být rovněž dostatečně velké a honosné, aby pojalo celý doprovod krále a zajistilo mu pohodlí. Všechna tato kritéria Remeš splňovala.

Již ve 3. století zde bylo založeno biskupství, které bylo ve 4. století povýšeno na arcibiskupství. Město je spojeno s postavou sv. Remigia, který měl v roce 496 podle legendy pokřtít franckého krále Chlodvíka a tím zahájit obrácení Franků na křesťanství. V 8. století zde bylo založeno benediktýnské opatství Saint-Rémy, ke kterému později přibyla i bazilika.¹⁶⁶ Největší slávy však město dosáhlo na počátku 13. století, kdy zde byla zbudována katedrála Notre-Dame, která měla sloužit ke slavnostním korunovacím francouzských králů. Katedrála od té doby byla korunovačním místem a jedním z prvních úkolů nově nastoupivších králů bylo vždy podniknout symbolickou cestu za pomazáním do Remeše a přijmout korunu z rukou remešského arcibiskupa, jehož prestiž postupem času velmi stoupala. Korunovace se zde odehrávaly až hluboko do novověku, přičemž poslední byla uskutečněna v roce 1825. Lze tedy konstatovat, že místo setkání dvou korunovaných hlav bylo vybráno velice vhodně a odpovídalo vysokému postavení přicházející delegace.

¹⁶⁵ O Paříži na konci vlády Karla V. ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 103 - 109

¹⁶⁶ O historii opatství St. Rémy nejlépe: ABBÉ, Poussin, *Monographie de l'abbaye et de l'église de St-Rémi de Reims*, Reims, 1857

5. Slavnostní přijetí v Remeši a diplomatická jednání

5.1. Setkání s francouzským králem a slavnostní průvod městem

Z příjezdu panovníka do města se postupem času stal ceremoniál či rituál, pro který se začalo využívat označení *adventus regis*. Připomínal starořímskou tradici vjezdu císařů, kteří projížděli za jásotu davu pod triumfálními oblouky, které připomínaly jejich činy. Ve středověku se dějištěm těchto ceremonií stávalo město, jedna z jeho bran a rovněž předpolí města.¹⁶⁷

Vjezd panovníka do velkého města také sloužil k reprezentaci jeho majestátu a naskytl nezapomenutelnou podívanou všem dalším účastníkům. Byla to příležitost poddaných poznat krále velmi zblízka, možná ještě lépe než při samotné korunovaci. Akt to byl velmi rozmanitý a ke svému uskutečnění potřeboval mnoho aktérů, ať už to byli úředníci přijíždějícího krále, úředníci města, samotní měšťané, klerici a spousta dalších. *Adventus regis* tedy rozhodně nebyl méně složitý, než ostatní královské rituály té doby. Právě naopak, měl složitá a přesně vymezená teoretická pravidla. Pravdou ale je, že žádné dva slavnostní vjezdy nebyly stejné, ač se od sebe odlišovaly někdy jen v malých detailech.¹⁶⁸

Ideální vjezd měl obsahovat celkem šest částí. Za první přípravnou fází, dále fází *occursio* (setkání), fází *ingressus* (vstup), *processio* (průvod), *offertorium* (bohoslužbu) a závěrečnou fází, například hostinu či další zábavu. První, tj. přípravnou fází královského adventu, jsme si již popsali výše. Začínala již týdny a měsíce před plánovanou návštěvou krále a vyvrcholila vypravením slavnostního poselstva, které mělo před brány města jet vstříc přijíždějícímu králi.

Z *Velkých francouzských kronik* o cestě Karla IV. do Paříže víme, že francouzský král vyrazil z Palais de la Cité vstříc svému strýci ve velmi honosném průvodu. V čele průvodu najdeme dva královské trubače, jízdní lučištníky a strážce. Po nich následovali francouzští panoši a rytíři, dále pak kancléř, nejvyšší úředníci království, maršálek, členové královské rodiny a konečně král

¹⁶⁷ BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, Praha 2003, s. 530

¹⁶⁸ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006, s. 260; BLANCHARD, Joël, *Le spectacle du rites: entrées royales in: Revue historique*, T. 305, Fasc. 3 (627), 2003, s. 475-6; ANTONÍN, Robert, *Panovnické vjezdy na středověké Moravě*, Brno 2009, s. 13

v doprovodu palácové stráže. Za ním jeli další významní vévodové či páni, a rovněž zde za králem najdeme kohortu arcibiskupů a ostatních prelátů. Celý průvod uzavírali podkoní, kteří vedli bohatě osedlané oře. Cesta z paláce, podle slov kronikářů, trvala déle, než se čekalo, díky početnému jízdnímu lidu a přihlížejícím ve městě.¹⁶⁹ Lze předpokládat, že v uvítacím průvodu na počest Václava IV. bylo složení obdobné. Kroniky nás informují o skupině nejbližších králových vévodů, kteří se společně vydali před remešské brány. Jmenovitě to byl vévoda z Berry, vévoda Orleánský, vévoda Bourbonský, hrabě ze Saint-Pol a také král Navarrský.¹⁷⁰ Další členy francouzského průvodu kroniky neuvádějí.

Kronika ze Saint-Dennis v souvislosti s vypravením poselstva francouzského krále uvádí, že král onoho rána „*vsedl na koně a v jednoduchém rouchu vyjel vstříc svému milovanému příbuznému k hradbám Remeše*“.¹⁷¹ Těžko si lze představit, že v tak slavnostní chvíli by si král oblékl „*vêtu simplement*“, tj. jednoduchý oděv. V případě cesty Karla IV. nám kronikáři zanechali velmi podrobný popis oděvů, které téměř připomínají módní přehlídku. Rovněž dobové iluminace nám dávají nahlédnout do světa barev slavnostních událostí v Paříži. Obecně platilo, že se králové měli oděvem odlišovat od ostatních příslušníků průvodu a měli být rozeznatelní na první pohled. Francouzský král Karel V. v roce 1378 oblékl na slavnostní den jezdecký šarlatový kabátec s rukávy a dlouhý plášť podobný taláru, který byl podšívaný kožešinou. Na hlavě měl pak špičatý vyšíváný klobouk posetý perlami. O oblečení římského císaře a mladého Václava nejsme zcela dobře informováni. Kronikáři se většinou zmiňují pouze o kloboucích, které smekali před francouzským králem. Na dobových iluminacích mají oba Lucemburkové na hlavě vždy královskou korunu a dlouhý plášť.¹⁷²

Úbor Václava IV. na jeho cestě do Remeše není možné z dochovaných pramenů určit. Lze však předpokládat, že se příliš nelišil od výše popsanych šatů, které oblékli králové v roce 1378. Vzhledem ke stále panující zimě Václav dozajista oblékl kožešinou podšívaný plášť a rovněž lze uvažovat o vhodném klobouku do zimy. Jedinou konkrétnější zmínku o oblečení najdeme v kronice ze

¹⁶⁹ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 266

¹⁷⁰ J. Froissart, tome 16, s. 84

¹⁷¹ Orig. text: (...) Le landemain, il alla à cheval et simplement vêtu au-devant de son bien aimé cousin jusqu'à deus lieues de Reims.

¹⁷² F. Šmahel, *Cesta Karla IV.*, s. 280 - 285

Saint-Dennis, která zmiňuje tři panoše v průvodu, kteří nesli „*klobouky a meče svých pánů*.“¹⁷³

Na jakém místě se oba královské průvody setkaly bohužel nevíme. V případě cesty Karla IV. kronikáři zanechali zprávu, že se císař s francouzským králem setkal na půli cesty u větrného mlýna. Jednalo se o rozlehlé místo, „*aby pro velký nával lidí, kteří byli přítomni, mohli přistoupit jeden k druhému*.“¹⁷⁴ Lze odvodit, že stejný postup byl zvolen i v případě Václavovy cesty, a tudíž bylo vybráno prostorné místo, kde se mohli bez problémů shromáždit všichni členové delegace. Zde se jenom potvrzuje předchozí teorie o opatství Saint-Thierry jako o potencionálním místě pro nocleh dvora. Mezi opatstvím a Remeší se i dnes nachází prostorná a nezastavěná planina a lze tudíž předpokládat, že tomu tak bylo i ve středověku. Někde na půli cesty z opatství do města se tedy reálně mohla obě poselstva setkat.

Tak započala druhá fáze, tj. *occursio*, setkání obou poselstev. V roce 1378 Karel IV. při svém prvním setkání s francouzským králem sňal, podle kronikářů, z hlavy svůj klobouk na znamení pozdravu. Karel V. učinil totéž, avšak nepřiblížil se k císaři příliš blízko, protože nechtěl, aby se jeho kůň otřel o nohy císaře, ve kterých měl dnu. Vzal tedy císaře za ruce a prohlásil, že ho velice uctivě vítá. Totéž učinil i vůči českému králi Václavovi. Poté se francouzský král zařadil do průvodu a požádal císaře, aby šel po jeho pravé ruce. Císař se údajně nejprve zdráhal, protože si byl dobře vědom čestnosti místa po pravici, ale nakonec se zařadil po pravici francouzského krále a Václav se zařadil na druhou stranu vlevo.¹⁷⁵

O setkání Václava s Karlem VI. nás nejlépe informuje kronika ze Saint-Dennis. Průběh slavnostního aktu byl velmi podobný tomu, který se odehrál před dvaceti lety na planině u větrného mlýna. Oba králové si „*potřásli rukou a vyměnili si nejdvořilejší pozdravy*.“¹⁷⁶ Poté se podle kroniky na znamení míru políbili a francouzský král se zařadil do průvodu krále římského. Zda římský král

¹⁷³ Orig. text: (...) qui portaient les manteaux et les épées de leur maitres. Pod pojmem maitres chápeme oba krále.

¹⁷⁴ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 165. Větrný mlýn se rozkládal v oblasti Saint Lazar.

¹⁷⁵ F. Šmahel, *Cesta Karla IV.*, s. 266 - 267

¹⁷⁶ Text: Orig: (...) se tendirent la main; après avoir échangé les salutation et les compliments d'usage. *Chr.St.-Denys*, s. 567

zaujal místo po pravici Karla VI. není zcela jasné, avšak je pravděpodobné, že tomu tak bylo. Poté se celý průvod rozešel k Remeši a s velkou pompou vstoupil do města, přesně podle pravidel královského vjezdu.

Slavnostní průvod městem (latinské označení *occursio*) byl další klíčovou částí královského adventu, v pořadí již čtvrtou. Velmi dobře jsme o složení velmožů informováni v případě cesty Karla IV. z roku 1378. Již dříve byl zmíněn průvod, který se vydal z Palais de la Cité vstříc římskému císaři. Složení zůstalo stejné, došlo pouze ke spojení obou poselstev. Francouzský král již den před slavnostním procesím nařídil přísný zákaz vjezdů povozů na hlavní ulici, která vedla od Palais de la Cité k bráně. Případní zvědavci shromáždění v ulici měli setrvat na místě. Pořádek na ulici měli na starost městští strážníci a o zcela hladký průjezd se pak starala eskorta třiceti strážných, kteří sesedli z koní a s palcáty v ruce postupovali před slavnostním průvodem.

Jako první vstoupila do města suita lucemburských úředníků a služebníků, což bylo přání císaře. Rovněž poprosil, aby byl vzhledem ke svému špatnému zdraví velmi pečlivě chráněn od velkého davu. Po trubačích, lučištnících, rytířích, panoších, kanceléři, maršálkovi, rychtáři a velmožích, následovali členové královské rodiny a čestní rytíři. Další místo v průvodu bylo vyhrazeno trojici králů, Václavu IV., Karlu V. a Karlu IV., kteří byli pod ochranou šestnácti komoří a dalších vojáků. Po nich jeli francouzští a říšští velmoži. Za dvaceti pěšími rytíři následovali arcibiskupové, biskupové, dvorští hodnostáři a úředníci, mistr královské koleje, a primas Paříže. Celý průvod uzavírala kohorta jízdních strážníků.¹⁷⁷

V případě cesty Václava IV. jsme o průvodu městem informováni poněkud méně, přesto lze získat poměrně jasnou představu. Kronika Saint-Dennis informuje, že v čele průvodu byli rytíři, které předcházela značný počet panošů. Poté v průvodu krácel vévoda Jan, syn vévody Bourbonského, a také Ludvík, bratr francouzské královny Isabely. Za nimi konečně bylo vidět hlavní aktéry průvodu, tj. francouzského krále, krále českého a navarrského. Podle kroniky šli tito tři králové „*velmi pomalu, společně a čelem k průvodu před nimi.*“¹⁷⁸

¹⁷⁷ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 267 - 268

¹⁷⁸ Orig. text: (...) marchant a pas lents, ensemble et de front. *Chr. St. Denys*, s. 567

Předcházeli je ještě „*trois écuyers*“ (tj. tři panošové), kteří byli osobní gardou králů a chránili je před nebezpečím davu. Rovněž nesli jejich klobouky a meče, jak již bylo zmíněno výše. Poté následovala suita královských komorníků, jmenem kronika zachytila dva muže, a to „*vznešeného pána de la Roche-Guyon a pána Roberta de Boissay*.“ Kronika mluví ještě o čtyřech dalších anonymních úřednících „*du même rang*“ (tj. ze stejného okruhu), lze tedy předpokládat, že to byli rovněž komoři francouzského krále. Byli rozmístěni po pravé i levé ruce krále a měli rovněž na starost krále chránit od všudypřítomného davu. V případě cesty císaře Karla se dochovaly záznamy o 16 komořích v doprovodu, je tedy možné, že i ve Václavově průvodu bylo komořích daleko více.

Po hlavních aktérech následoval vévoda z Berry, vévoda Orleánský a Bourbonský. V této části průvodu jeli rovněž přední velmoži z Čech a říše, které však kronika jmenovitě neuvádí a generalizuje pány pouze jako „*les autres seigneurs d'Allemagne et de Bohême*“, tj. jiné vznešené pány z říše a Čech. Poslední informace, kterou nám kronika o slavnostním průvodu sděluje, je účast prelátů v kohortě, kteří „*rovněž byli pozváni na tuto přeslavnou událost*.“¹⁷⁹

Lze konstatovat, že průvod, ve kterém jel římský král Václav IV., se v hierarchizaci zřejmě příliš nelišil od toho, který absolvoval se svým otcem o dvacet let dříve. Můžeme si tedy dovolit doplnit průvod do Remeše o pár detailů, které uvádějí kroniky cesty do Paříže. Za preláty dozajista jela ještě další skupina dvorských úředníků. Nevíme však, zda lucemburští úředníci a služebníci, stejně jako v případě cesty Karla IV., vstoupili i do Remeše jako první, anebo až v této části průvodu. Je velice pravděpodobné, že na chvostu kohorty jel mistr královské stáje a primas města Remeš. Celý průvod bezpochyby uzavírala skupina ozbrojených jezdců, kteří dohlíželi na bezpečnost shromáždění ze zadní části.

Slavnostní průvod Remeši směřoval nejprve do katedrály Notre-Dame, kde se všichni přítomní zúčastnili slavnostní bohoslužby, jak nás informuje Froissart.¹⁸⁰ Po mši se delegace přesunula do opatství Saint-Rémy, kde byl Václav s celou svojí družinou ubytován. Froissart si ve své kronice stěžuje, že „*všichni páni z říše, kteří přišli s králem, byli ubytováni s ním a měli tak ke králi mnohem blíže,*

¹⁷⁹ Orig. text: (...) et les prélats qui avaient été mandés à cette fete. *Chr. St.-Denys*, s. 567

¹⁸⁰ Froissart, *tome 16*, s. 84

než francouzští hostitelé.“¹⁸¹ Ti pobývali, jak už bylo řečeno, v arcibiskupském paláci, který byl vzdálen asi jeden kilometr od katedrály, v severní části města. Slavnostní ceremoniál královského adventu byl tímto dokonán.

Lze těžko určit, kdy do města vstoupila královna Žofie se svými dvorními dámami. Ve francouzském prostředí se lze opřít o záznamy slavnostních korunovačních cest do Paříže, avšak žádný písemný řád pro slavnostní vstupy královen do měst v této době neexistoval. *Velké francouzské kroniky* nás například informují o vstupu manželky Karla V. do města., která byla uvítána samostatně několik hodin po králi. Ona a její doprovod směřovaly rovnou do královského paláce, a tak lze usoudit, že rituál s církevním procesím ke katedrále byl vyhrazen pouze mužům.¹⁸² V případě královny Žofie můžeme počítat s obdobným scénářem. Vstoupila zřejmě do města s časovým odstupem po Václavovi a je možné, že se s ní přišla přivítat sama královna Isabela Bavorská se svými dvorními dámami.

5.2. Hostina v arcibiskupském paláci

Římský král poté strávil několik dní v korunovačním městě ve společnosti francouzského dvora. Kronika ze Saint-Dennis informuje o vybavení opatství Saint-Rémy. Většinu stěn pokrývaly „*des tapis de laine*“, překrásné vlněné nástěnné tapisérie. Rovněž zde najdeme popis „*des tentures de soie brodées d'or*“, což volně přeložíme jako hedvábné závěsy, vyšíváné zlatem, na nichž byly vyobrazeny slavné skutky antických králů. Použity byly ty nejhonosnější látky, na které autor kroniky ze Saint-Dennis použil citát z Ovidia: „*Materiam superabat opus*“, tj. látka je pro dílo to nejdůležitější.¹⁸³ Všechny pokoje, své osobní apartmá i velký sál obdivoval Václav s „*la plus vive curiosité*“ (tj. s velkým nadšením) a „*nikdy nebyl dost unaven na to, aby nemohl tu krásu obdivovat*.“¹⁸⁴

Kronika dále uvádí, že do komnat římského krále přišel vznešený pán Robert de Boissay, již řečený komorník Karla V., který nesl důležitou zprávu. „*Vznešený králi,*“ řekl mu, „*můj vladař vám velmi rád daruje všechny tyto věci. Prosí vás*

¹⁸¹ Orig. text: (...) tous les seigneurs d'Allemagne qui avec luy estoient venus, au plus près de luy quo on peult par raison.

¹⁸² ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 262 - 263

¹⁸³ *Chronique St.-Denys*, s. 567

¹⁸⁴ Orig. text: (...) Il ne pouvait se lasser de les admirer. *Chr.St.-Denys*, s. 569

rovněž, *abyste byl tak laskav a přijal nazítří jeho pozvání na večeři.*¹⁸⁵“ Václav IV. služebníkově poděkoval a „*accepta son invitation*“, jeho pozvání přijal.

Další den se měla konat slavnostní večeře a nedělní mše k příležitosti svátku Zvěstování panny Marie. Vévoda z Berry a vévoda bourbonský šli „*s největší úctou hledat krále římského*“,¹⁸⁶ zřejmě proto, aby se k nim připojil. Velmi brzy se však nespokojení a rozladěni vrátili a sdělili Karlu VI., že se král Václav nezúčastní slavnostní večeře, na kterou byl pozván. Důvody tohoto náhlého rozhodnutí „*nebyly příliš lichotivé*“,¹⁸⁷ přesto vévodové nakonec řekli pravdu, kterou se dozvěděli. Ctěný vladař, mravů hrubých a neotesaných podle kronikářů propadl „*d'ignobles orgies*“ (tj. hanebnému hýření), konkrétně nenasytlosti a opilství a nechoval se tak, „*jak by se na krále slušelo*“. ¹⁸⁸ Toho dne byl Václav velmi ospalý, „*s'etre gorgé de mets*“ (tj., cpal se dle libosti jídlem ve svých komnatách), a proto se nemohl dostavit na honosnou hostinu, kterou mu „*na jeho počest nechal připravit francouzský král*“¹⁸⁹. V závěru pasáže o chování římského krále kronikář uvádí, že slyšel rozmluvu dvorských velmožů, kteří říkali, že absence Václava u večeře „*způsobila spoustu zbytečných výdajů*“. ¹⁹⁰ Francouzského krále naopak nechalo chování římského krále naprosto klidným.

Jean Froissart naopak ve své kronice použil méně útočný tón. O indispozicích Václava, které barvitě líčí kronika ze Saint-Dennis, se Froissart ani slovem nezminil. Uvádí pouze, že „*Němci jsou ze své přirozenosti hrubí a neotesaní, ale nechci jim nijak škodit, jsou totiž velmi učenliví a přizpůsobiví*“. ¹⁹¹ Froissart jako dvorní francouzský kronikář si zřejmě nemohl dovolit použít příliš útočný tón, a proto volil slova velmi obezřetně. Jistě by však zaznamenal, kdyby došlo k tak nevhodnému chování římského krále. Útočná slova kroniky ze Saint-Dennis je tedy třeba brát s patřičným nadhledem. Kronika

¹⁸⁵ Orig. text: (...) „Très excellent prince,“ lui dit-il, „le roi vous donne toutes ces choses; il vous prie de daigner accepter ce léger présent, et de venir diner demain avec lui.“ “ *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁸⁶ Orig. text: (...) allèrent par déférence chercher le roi de Bohême. *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁸⁷ Orig. text: (...) le motif était peu honorable. *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁸⁸ Orig. text: (...) ne se piquait guerre de cette courtoisie qui convient aux rois. *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁸⁹ Orig. text: (...) que le roi avait fait préparer en son honneur. *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁹⁰ Orig. text: (...) avait causé beaucoup de trais inutiles. *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁹¹ Orig. text: (...) car les Alemans de leur nature sont rudes et de gros engien, se ce n'est au prendre à leur prouffit, mais à ce sont-ils assés appers et habilles. *Froissart, tome 16*, s. 85

byla bezpochyby napsána duchovním autorem, který zřejmě nadsadil jakýkoliv prohrěšek proti dvorské etiketě a mravům.

Nyní přistupme k samotné hostině, na kterou se Václav dostavil třetího dne po příjezdu. Lze předpokládat, že se hostina odehrála v arcibiskupském paláci, protože kronika uvádí, že francouzský král pozval svého hosta na hostinu „*au palais*“, tj. do paláce. Vzhledem k tomu, že se daná stavba nedochovala, není možné určit, jak vypadal prostor, kde se hostina odehrála. Jsme odkázáni pouze na zasedací pořádek, který nám zanechaly francouzské kroniky.

V silně hierarchizované společnosti mělo totiž rozmístění stolovníků klíčovou roli. Říšský zákoník vydaný císařem Karlem IV. v roce 1356 striktně hovoří o tom, že císařský či královský stůl musí být vypraven tak, že bude oproti všem ostatním stolům v sále vyzdvížen do výšky šesti stop; v den konání slavnostního u něj nebude sedět naprosto nikdo jiný než římský císař či král.¹⁹² Na francouzském dvoře však byla praxe poněkud jiná. Římský král se vydal za hranice své říše, a proto musel tato pravidla respektovat.

Čestné místo v čele patřilo francouzskému králi, který však neseděl osamoceně, nýbrž se svými vzácnými hosty. Karel V. na slavnostní hostině v Palais de la Cité v roce 1378, zaujal místo mezi Václavem a Karlem IV. *Velké francouzské kroniky* dále tvrdí, že biskupové od nich seděli velmi daleko, na konci stolu. U druhého stolu, co nejbližší mramorovému královskému stolu, seděl saský vévoda, dauphin Karel (budoucí Karel VI.), přední příslušníci královského rodu a celý stůl uzavíral císařův kancléř Mikuláš z Riesenburgu. U dalších stolů potom seděli zbývající členové císařského doprovodu a francouzští šlechtici.¹⁹³

V případě námi zkoumané hostiny v Remeši nás velmi dobře informuje Froissart. Kronika ze Saint-Dennis pouze stroze praví, že král navarrský, francouzský a český seděli u stejného stolu se třemi trůny. Ostatní spolustolovníci seděli „*selon son rang*“, tj. podle svých hodností.¹⁹⁴ Froissart zaznamenal zasedací pořádek poněkud podrobněji.¹⁹⁵ U královského, tj. hlavního, stolu seděl patriarcha

¹⁹² KAREL IV., Marie BLÁHOVÁ a Richard MAŠEK, *Karel IV.: státnické dílo*, Praha 2003, s. 303

¹⁹³ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 308 - 309

¹⁹⁴ *Chr. St.-Denys*, s. 569

¹⁹⁵ *Froissart, tome 16*, s. 85

jeruzalémský¹⁹⁶, vedle něj Václav IV., jako třetí potom francouzský král Karel a poslední místo zaujal navarrský král Karel III. U dalších stolů seděli páni a preláti z říše, nikoli však francouzští páni. Ti celý večer obsluhovali urozenou návštěvu. Poslední stůl obsadil vévoda Jan z Berry, dále Bourbonští vévoda Ludvík, hrabě ze Saint-Pol Walléran,¹⁹⁷ vysocí francouzští baroni a celou tabuli uzavíral Ludvík Orleánský, bratr francouzského krále.

O samotném průběhu hostiny v arcibiskupském paláci nás kroniky příliš dobře neinformují. Obecně lze říci, že celý banket většinou zahajovali trubači slavnostními fanfárami a heroldi předčítali jména ctěných hostů. Předehrou hostiny bývala společná modlitba, kterou měl na starost předříkávat přítomný biskup či arcibiskup. Druhým aktem, který předcházela hostině, bylo ochutnávání jídel v ústraní a potvrzení jejich nezávadnosti. Při hostinách s větším počtem účastníků hrozilo reálné nebezpečí travičských pokusů. Klíčovou úlohu měli předem určení ochutnávači, vrchní stolník, kráječi a číšníci. Ti všichni dohlíželi na bezpečnost u královského stolu.

Slavnostní tabule byly prostřeny ubrusy, které se po každém chodu měnily. K dispozici byly také látky na utírání úst, které rovněž mohly tvořit součást prostírání. Lžice a nože byly již stabilně součástí stolování, vidlička byla ještě velkou vzácností. Většina pokrmů se však jedla rukama, proto byla k dispozici nádoba s vodou na mytí a také osobní miska na mytí rukou pro každého stolovníka. Byly zde také misky na jídlo a pití, slánky a lodě na ovoce a na jiné pochutiny. Další potřebné nádobí se přinášelo postupně v průběhu hostiny.¹⁹⁸

Středověká slavnostní hostina se vyznačovala nejenom velkým množstvím jídel, ale i jejich nejrůznějšími úpravami. Francouzští dvorští kuchaři ve 14. a 15. století vařili většinou pokrmy bez tuku, které byly značně nakyslé. Nejčastěji se na královské tabuli objevovaly ryby, telecí, pernatá zvěř nebo ovoce. Hovězí a vepřové maso bylo považováno za pokrm plebejců. Ani zelenina se ještě

¹⁹⁶ Jednalo se o velmi prestižní a prastarý titul, první latinský patriarcha byl ustanoven již roku 1099. Patriarcha de facto reprezentoval celou západní katolickou církev. V době papežského schismatu si jak avignonská, tak římská strana volila svoje patriarchy. V našem případě se tedy zřejmě jednalo o avignonského patriarchu jménem Aymon Séchal, který byl zároveň arcibiskupem v Moûtiers-Tarentaise. Ve funkci patriarchy byl mezi léty 1394 – 1408.

¹⁹⁷ Šlo o provincii Pas-De-Calais na severu Francie s hlavním městem Saint-Pol. V roce 1398 byl knížetem ze St.-Pol Waléran III., vysoký francouzský šlechtic, voják a příslušník lucemburského rodu. Waléran působil na francouzském dvoře už za vlády Karla V. a zemřel roku 1410 v bitvě stoleté války u Azincourtu.

¹⁹⁸ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 311 - 313

netěšila příliš velké oblibě.¹⁹⁹ Jedním z nejvýznamnějších atributů dvorské kuchyně bylo koření, které se povětšinou dováželo z Orientu. Velké oblibě se těšil zázvor, kardamom, hřebíček, pepř, třtinový cukr nebo skořice.²⁰⁰

Remešská hostina na počest římského krále nabídla celkem „*de quarante plats*,“ tj. čtyřicet různých chodů.²⁰¹ O jejich složení nás však kronika ze Saint-Dennis neinformuje. Ani Froissart nezaznamenal, jaké menu bylo naservírováno na slavnostní hostině. Pouze konstatuje, že „*do Remeše bylo každý den dopraveno deset tun sledů, osm set kaprů a mnoho dalších chutných ryb*.“²⁰² Jelikož Václav dorazil do Remeše v postním období, je toto složení pokrmů na slavnostním stole logické. Další zmínkou, která nám pomáhá utvořit obraz slavnostní hostiny, je dodávka prvotřídního vína z burgundských vinic, které velmi ochotně poskytl pro římského krále vévoda Burgundský, který „*chtěl poskytnout vznešené víno, které by se rovnalo vznešenosti římského krále*.“²⁰³

Kronika ze Saint-Dennis v souvislosti s hostinou dále zmiňuje, že všichni vzácní hosté byli obsluhováni „*par les principaux seigneurs de la cour*,“ tj. předními dvorskými velmoži. Stejnou informaci se dozvídáme i od Froissarta: „*s pány a preláty z říše neseděli žádní francouzští páni, protože ti obsluhovali*.“²⁰⁴ Jednalo se o jednu z nejprestižnějších funkcí a pro každého dvořana bylo nesmírnou poctou obsluhovat ctěnou návštěvu. Při slavnostním banketu v Paříži roku 1378 se například této funkce ujali vévodové z Berry a Burgundu.²⁰⁵ Je tedy možné předpokládat, že i v případě remešské hostiny se role „číšníků“ chopili přední velmoži, konkrétní jména nám však kroniky nezanechaly.

Důležitým prvkem hostiny byl rovněž doprovodný program, který se konal mezi jednotlivými chody pro pobavení a zabavení ctěné návštěvy. Jednalo se o různé divadelní a hudební produkce, akrobatické kousky, anekdoty nebo hádanky. V případě hostiny na počest císaře v roce 1378 jsme informováni o tom,

¹⁹⁹ F. Šmahel, *Cesta Karla IV.*, s. 310

²⁰⁰ LAURIOUX, Bruno, *De l'usage des épices dans l'alimentation médiévale*, in: *Médiévales* 5, 1983, s. 15-31

²⁰¹ *Chr.St.-Denys*, s. 569

²⁰² Orig. text: (...) dix tonneaux de harens, (...) et huit cens carpes sans les autres poissons et ordonnances. *Froissart, tome 16*, s. 84

²⁰³ Orig. text: (...) pour satisfaire le goût de bonne chère que la renommée accordait à Wenceslas; JARRY, Eugène, *La Vie politique de Louis de France, duc d'Orléans, 1372-1407*, Paris 1889, s. 202

²⁰⁴ Orig. text: (...) furent assis seigneurs et prélats d'Allemagne, ne nuls des seigneurs de France ne seirent, mais servirent. *Froissart, tome 16*, s. 85

²⁰⁵ F. Šmahel, *Cesta Karla IV.*, s. 177 - 178

že s každým chodem podávaným králi, před něj předstupovali hudebníci. Hudební produkce byla velmi rozmanitá a umělci používali velké množství nástrojů, na které hráli buď v prostoru před královskou tabulí, většinou na nějaké vyvýšené tribuně, anebo hráli ctěným hostům „do ouška.“ Součástí bylo rovněž divadelní představení, které v případě pařížské hostiny vyplnilo dvě přestávky mezi jídly. Císař měl možnost zhlédnout historické drama o dobytí Jeruzaléma.²⁰⁶ Je velmi pravděpodobné, že podobný program měla i remešská slavnost, bohužel nám však francouzské kroniky nezanechaly žádné konkrétní zprávy.

Poslední informace, kterou nám o hostině v remešském paláci zanechaly francouzské kroniky, se týká událostí po večeři. V případě Karla IV. jsme informováni o tom, že si císař pro svůj velmi špatný zdravotní stav nechal víno a zákusky přinést ke slavnostní tabuli v sále. Avšak bývalo zvykem, že po večeři vzácní hosté opustili hodovní síň a v jedné z přilehlých místností jim bylo naservírováno víno a jiné pochutiny. Tak to bylo i v případě remešské hostiny, kdy se králové po večeři odebrali do osobních komnat. Bylo jim přineseno víno a pochutiny k němu. Slavnost na počest římského krále byla u konce a Václav se poté odebral do svých komnat.²⁰⁷

Zbývá vyřešit otázku, kde se v průběhu hostiny nacházela královna Žofie se svými dámami. Kronikáři nám v tomto směru nezanechali žádnou zmínku a rovněž se nemůžeme inspirovat pařížským summitem, protože zde císaře jeho manželka nedoprovázela. Z již výše jmenovaného říšského zákoníku (1356) se dozvídáme, že stůl manželky se má nacházet o tři stopy níže než stůl císaře či krále, a má být umístěn po straně sálu.²⁰⁸ Lze tedy předpokládat, že podobné schéma bylo použito i v případě remešské hostiny a královnin stůl byl umístěn na boku sálu. Jako pravděpodobné se jeví, že v blízkosti královny Žofie seděla i francouzská královna Isabela a další dvorní dámy.

5.3. Diplomatická jednání a dary pro římského krále

Během dalšího dne započala diplomatická jednání obou králů. Kronikáři se však o těchto soukromých rozhovorech vyjadřují jako o „*conférence secrète*“,

²⁰⁶ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006, s. 331 – 336

²⁰⁷ Chr. St.-Denys, s. 569,571

²⁰⁸ KAREL IV., Marie BLÁHOVÁ a Richard MAŠEK, *Karel IV.: státnické dílo*, Praha 2003, s. 303

tj. přísně tajných jednáních. Proto není možné zcela jednoznačně určit, o čem konkrétně se jednalo. Francouzský král se poté svému příbuznému omluvil a na radu francouzských urozených pánů odcestoval zpátky do Paříže. Jako důvod tak náhlého odjezdu uvedl zhoršení svého zdravotního stavu – duševní choroby. Veškerou zodpovědnost za další diplomatická jednání s římským králem přenechal bratrovi Ludvíku Orleánskému. Římský král se na politických jednáních zavázal, že se bude konečně intenzivně zabývat otázkou jednoty církve, kterou „*tak dlouho zanedbával*.“²⁰⁹ Rovněž byl znovu projednáván dynastický sňatek Elišky Zhořecké a Karla Orleánského, syna vévody Ludvíka (jak již bylo zmíněno výše).

Římský král byl poté hostem vévody Orleánského na jeho panství v Épernay, kam se odebral 30. března. Jednalo se o velmi významné sídlo, které Ludvíkovi daroval jeho bratr francouzský král v roce 1388. Zde se Václav seznámil s vévodkyní Orleánskou a jejími dvorními dámami. Jarry jmenovitě uvádí dámy Marii d'Hacourt, sestřenici královny, dále pak vévodkyni de Meaux, dámy d'Attichy, d'Offemont, de Varennes, vévodkyni de Breteuil, madam de Prugne a další nejmenované dámy. Ludvík zde také římskému králi představil své syny, Karla a Filipa. Právě starší Karel se měl stát budoucím manželem Elišky Zhořecké.²¹⁰

Královská výprava se poté vrátila znovu do Remeše, kde byla uzavřena spojenecká smlouva s datem 31. března 1398. Jarry ve své kronice uvádí, že smlouvu uzavřel i francouzský král, my však víme, že král již byl vzhledem ke svým zdravotním problémům na zpáteční cestě do Paříže. Ujednání bylo tedy podepsáno pouze mezi Václavem a Ludvíkem Orleánským. Oba partneři se zavázali vzájemnou pomocí proti komukoli, s výjimkou francouzského krále Karla VI. a moravského markraběte Prokopa. Znovu zde byl připomenut plánovaný dynastický sňatek Elišky a mladšího Karla Orleánského a rovněž zde Václav zmínil, že Eliška věnem dostane celé české království, nebude-li mužského potomka v dynastii.²¹¹

²⁰⁹ Orig. text: (...) ce qu'il avait long-temps négligé de faire. *Chr.St.-Denys*, s. 571

²¹⁰ JARRY, Eugène (ed.), *La Vie politique de Louis de France, duc d'Orléans, 1372-1407*, Paris 1889, s. 203

²¹¹ Plný text listiny DOUËT D'ARCQ, Louis (ed.), *Choix de pièces inédites relatives au règne de Charles VI: publiées par la Société de l'histoire de France*, Paris 1863-1864, s. 140-143

Podle pramenů dále víme, že si Václav od vévody Orleánského půjčil poměrně velký finanční obnos, vyplacený ve třech splátkách od 5. března do 1. června. První půjčka byla Václavovi vyplacena již 5. března 1398 v městečku Mouzon na cestě do Francie.²¹² Druhá splátka byla králi poskytnuta v den podpisu smlouvy s vévodou Orleánským, tj. 31. března v Remeši. Třetí a poslední splátka nese datum 1. června 1398 a byla vyplacena v Koblenzi.²¹³ Jednalo se o celkovou částku třiceti tisíc zlatých franků a král Václav, jak bývalo tehdy zvykem, tento dluh nikdy nesplatil.

Vévoda Orleánský se po předčasném odjezdu francouzského krále staral vedle politických jednání i o veškerý program a zábavu římského krále. Oslavy trvaly několik dní, jak nás informuje kronika ze Saint-Dennis, která ale bohužel konkrétní podobu festivit neuvádí. Václav a jeho dvůr byli dozajista ochuzeni o zážitek rytířského turnaje, protože ten se v době půstu nemohl konat. Je pravděpodobné, že se král za svého sedmidenního pobytu v Remeši zúčastnil prohlídky chrámů a významných okolních sídel. Již jsme zmínili, že 30. března navštívil vévodu Ludvíka v přilehlém Épernay.

Václav se zdržel v Remeši minimálně do 31. března, kdy byla vydána politická smlouva, o níž jsme se zmínili výše. Z toho vyplývá, že se dozajista zúčastnil slavností, které se toho dne o Květné neděli konaly. Jednalo se o poslední postní neděli, týden před Velikonocemi, která měla symbolizovat slavný vjezd Ježíše Krista do Jeruzaléma. Označení květná získala podle květů či vyrašených větviček, které měly symbolizovat palmové listy, jimiž lid vítal svého spasitele. Průvody s ratolestmi se tvořily po celém městě. Za zpěvu se průvod ubíral do chrámu, kde následovala bohoslužba. Poté se slova chopil duchovní a předčítal pašije, tj. příběh o umučení Ježíše.²¹⁴ Je více než pravděpodobné, že se Václav s celým dvorem této bohoslužby zúčastnil. Samotnou Velikonoční neděli již římský král strávil ve svých rodných državách v Lucemburku.

Francouzské kroniky nás dále informují o darech, které věnoval francouzský král ctěné návštěvě. Jednou z panovníkových ctností měla totiž být štědrost,

²¹²Záznamy obou splátek WERVEKE, Nicolas van, *Choix de documents luxembourgeois inédits, tirés des archives de l'Etat à Bruxelles*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol 40-41, Luxembourg 1889, s. 65

²¹³Werveke, vol. 40-41, s. 73

²¹⁴ADAM, Adolf, *Liturgický rok: historický vývoj a současná praxe*, Praha 1998

která zvyšovala jeho pověst. V případě cesty Karla IV. do Paříže roku 1378 víme, že císař žádné dary svému bratranci nevezl a dary pouze přijímal. Téměř v každém městě byl obdarován, většinou dary naturálními, které již po cestě spotřeboval. Karel IV. obdržel mnohé velmi cenné předměty, jako například stolní nádobí, kterého byl největší podíl, rovněž zlaté šperky, spony či pásy. Mladý Václav dostal od francouzského krále například honosný meč posázený perlami a také smečku psů, kterou přijal český král s velkým nadšením. Francouzský král vedle osobních darů zaplatil i celou útratu, kterou císař udělal v pařížském paláci.²¹⁵

O darech, které věnoval na remešské schůzce francouzský král Václavu IV., jsme z kronik rovněž dobře informováni. Již byla zmíněna poznámka kronikáře ze Saint-Dennis, který uvedl slova královského komořího, kdy jménem Karla VI. daroval římskému králi mnohé z vybavení komnat, ve kterých byl ubytován.²¹⁶ O poznání podrobněji nás informuje Froissart. Uvádí, že Karel VI. daroval svému příbuznému mnohé zlaté a stříbrné nádobí z paláce. Rovněž mezi jinými jmenuje zdobený příborník a „mnoho dalšího přepychového zařízení ze slavnostního sálu a komnat.“²¹⁷ Froissart vyčíslil cenu darů na 200 tisíc zlatých florinů. Nezapomíná zmínit ani vzácný doprovod římského krále, kterým byly rovněž dány štedré a velké dary, mezi kterými znovu zmiňuje přepychové nádobí. Zprávu končí konstatováním, že francouzský král chtěl těmito štedrostmi prezentovat svoji moc a ohromit svoji ctěnou návštěvu, zejména pány z říše.²¹⁸

5.4. Zpáteční cesta královského poselstva

Z Remeše odjel král Václav se svou družinou na začátku dubna 1398, zřejmě ihned po podpisu diplomatické smlouvy s Ludvíkem. První zastávkou bylo již navštívené město Ivois, kde je králova přítomnost doložena 3. dubna.²¹⁹ Poté s celou družinou pokračoval do Orvalu, kde přenocoval v klášteře Güldental.²²⁰

²¹⁵ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, s. 337 - 343

²¹⁶ *Chr. St.-Denys*, s. 567

²¹⁷ Orig. text: (...) tous les aourneimens et paremens de la salle et de la chambre. *Froissart, tome 16*, s. 85

²¹⁸ *Froissart, tome 16*, s. 85 - 86

²¹⁹ BÖHMER, Johann (ed.), *Acta imperii selecta: Urkunden deutscher könige und kaiser mit einem anhang von Reichssachen*, Innsburck 1870, s. 592

²²⁰ LACOMBLET, Theodor Josef (ed.), *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins oder des Erzstifts Köln, der Fürstentümer Jülich und Berg, Geldern, Moers, Kleve und Mark, und der Reichsstifte Elten, Essen und Werden. Bd. 3: 1301-1400*, Düsseldorf 1853, zápis č. 1044

Bylo to místo posledního odpočinku Václava Lucemburského (†1383) a je pravděpodobné, že se chtěl Václav IV. poklonit ostatkům svého strýce.²²¹

Odtud se vydal k Arlonu²²² a směrem k rodovým državám v Lucembursku, kam dorazil nejpozději 15. dubna.²²³ Zde vystupoval jako suverénní pán země a zapomněl, že toto právo udělil svému bratranci, markraběti Joštovi. Zřejmě chtěl také osobně dohlédnout na vydání mladičké princezny Elišky do Francie a dodržet tím svatební smlouvu s vévodou Ludvíkem. Nejprve však bylo třeba rozvázat svatební smlouvu starou, kterou před časem uzavřel s míšeňským markrabětem Vilémem. Ten ale odmítl od smlouvy ustoupit a zřejmě měl podporu nejenom svého švagra markraběte Jošta, ale také mladšího Prokopa, kterému dal Václav za úkol celou věc vyřešit. Prokop sice opravdu odcestoval do Drážďan vyjednávat zrušení smlouvy, ale nepochodil. Lhůta vyměřená ve svatební smlouvě o přijetí princezny Elišky ve Francii tedy vypršela a ze svatby sešlo.²²⁴

Mezitím odcestoval Václav narychlo do Trevíru, kde se setkal s dolnorýnskými knížaty a udělil jim četná privilegia.²²⁵ Již 28. dubna, o dva dny později, byl král znovu přítomen v Lucemburku.²²⁶ Zde se královská výprava zdržela po celý měsíc květen. Nejpozději 2. června král dorazil do Koblenze,²²⁷ kam svolal říšský sněm.²²⁸ Záměrem nadcházejícího sněmu bylo upevnění pozice Václava jako římského krále a rovněž také otázka míru a pořádku mezi jednotlivými městy. Účast však byla velmi chabá a král se dostal i do prudké slovní potyčky s rýnským falckrabětem. Ruprecht III. Falcký vmetl králi do tváře, že poškozuje říši svou neustálou nepřítomností, že se paktuje s nepřátelskou Francií, vzdoropapežem, apod.²²⁹

²²¹ Václav Lucemburský (byl nejmladší syn Jana Lucemburského a jeho druhé manželky Beatrix Bourbonské, nevlastní bratr Karla IV. a tedy strýc Václava IV.; o přenocování v Orvalu rovněž BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české, Sv. 4B. 1310-1402*, Praha 2003, s. 128

²²² Hlaváček, *Das Urkunden*, s. 423

²²³ WURTH-PAQUET, Francois-Xavier, *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs à l'histoire de l'ancien comté de Luxembourg. Règne de Wenceslas II, roi des Romains et de Bohême, duc de Luxembourg et comte de Chiny 8 décembre 1383 - 16 août 1419*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol 25, Luxembourg 1897, s. 84

²²⁴ BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415, sv. 2, díl 6*, Praha 1947, s. 158

²²⁵ Král byl přítomen v Trevíru 26. dubna - Lacomblet, 1040, pozn. 2

²²⁶ Hlaváček, *Das Urkunden*, s. 423

²²⁷ Wurth-Paquet, vol. 25, s. 90

²²⁸ DRTA III, s. 75 – List ze 4. května obsahuje datum plánovaného sněmu, které král určil na 22. květen.

²²⁹ Podnětem k takto ostrým slovům mohl být list francouzského krále, zasláný z Paříže 28. května 1398. Karel VI. v něm žádal krále Václava, aby konečně ratifikovat spojeneckou smlouvu s Francií, což do té doby stále neučinil. O této slovní potyčce jsme informováni díky pozdějšímu listu Ruprechta, který byl dán na

Z Koblence král odcestoval do Frankfurtu, kde ho listiny dokládají od 14. června.²³⁰ Odtud pokračoval do Würzburgu, kam dorazil nejpozději 28. června.²³¹ Přes Forchheim poté pokračoval do Norimberku, kde je jeho přítomnost doložena již 7. července.²³² Václav nemohl tušit, že je to naposledy, co navštívil město, ve kterém se narodil. Bylo to přesně třicet sedm let ode dne jeho narození a okolnosti pro Lucemburskou dynastii byly tenkrát daleko příznivější, než tomu bylo onoho léta 1398. Královský průvod se zde zdržel celý měsíc.

Z Norimberku odjel král přibližně 26. července a jeho další zastávkou byl hrad Parkstein v Horní Falci²³³ a poté hrad Locket, kam výprava dorazila nejpozději 6. srpna.²³⁴ Hrad Locket měl být dočasným útočištěm unaveného krále, který byl celý rok na cestách. Václav s královnou zde pobýval až do října 1398. Zdržoval se rovněž střídavě na Žebráku či Krivoklátě a teprve o vánočních svátcích se rozhodl po celém roce cestování a nepřítomnosti vrátit do hlavního města českého království, kde poté setrval na hodně dlouhou dobu.²³⁵

Diplomatická jednání Václava IV. ve Francii se nějaký čas jevila jako dosavadní největší úspěch mladého Lucemburka. Král si svou návštěvou ve Francii vysloužil pozornost celé Evropy a zdálky dozajista remešské události velmi oslňovaly.²³⁶ Ve své podstatě však jednání nepřinesla větší úspěch. Okázalost a lesk francouzského dvora nedokázal zastřít fakt, že se slavnostních jarních dní v Remeši nezúčastnila jediná rozhodující osobnost ze strany říše. Vedle římského a českého krále Václava IV. se jednání účastnil pouze bamberský biskup Lamprecht z Brunnu, který tak činil hlavně z loajality k lucemburskému rodu. To bylo opravdu velmi omezené zastoupení, když si uvědomíme, o jak důležitou otázku se jednalo, tj. o řešení otázky papežského schismatu. I tak francouzský dvůr velmi stál o přízeň a loajalitu českého a římského krále

Waldecku 3. srpna 1398, a ve kterém falckrabě slibuje předstoupit před krále a veřejně se mu omluvit. Opravdu tak učinil, neboť král Václav v listu z 6. srpna 1398 píše, že Ruprechtovi odpustil. Text obou listů DRTA III, s. 75-76

²³⁰ SEDLÁČEK, August, *Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914, s. 54, 274

²³¹ A. Sedláček, *Zbytky register*, s. 53, 267

²³² Hlaváček, *Das Urkunden*, s. 424

²³³ Hlaváček, *Das Urkunden*, s. 424, král se zde zastavil 1. srpna 1398.

²³⁴ DRTA III, s. 76

²³⁵ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 288

²³⁶ BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415*, sv. 2, díl 6, Praha 1947, s. 157

a vévoda Ludvík se velmi snažil získat Václava pro svůj návrh na odstoupení obou papežů.

Král si však byl dobře vědom, na jak tenkém ledě se pohybuje a myslel také na svou přísahu, kterou dal římskému papeži.. Byl ochoten pouze vyslat doktora Pierra d'Aillye, biskupa z Cambrais, významného profesora pařížské univerzity a svého říšského protonotáře k vyjednání k avignonskému papeži Benediktovi XIII. Při audienci postupovali vyslanci velmi obratně, i tak francouzského papeže ale nepřesvědčili o správnosti rezignace.²³⁷ Cesta tedy nepřinesla konečné řešení papežského schismatu a trvalo ještě téměř dvě desítky let, než byl nalezen kompromis.

Václav slíbil francouzskému králi svolání sněmu, kde spolu s bratrem Zikmundem a polským králem Vladislavem Jagellem budou řešit otázku sesazení obou papežů. Listem z 16. října 1398 Václav potvrdil, že bude krále Karla VI. o výsledcích společných jednání informovat.²³⁸ Nemoc, která zastihla krále na podzim roku 1398, mu přišla velmi vhod. Zde se tedy znovu projevila Václavova názorová nestabilita a dvojakost jeho jednání. Jako důvod zrušení sněmu uvedl „*adversa valetudo*“, tj. nepříznivé zdraví.²³⁹ Tímto krokem však dával do rukou jeho nepřátel, hlavně říšských kurfiřtů, další trumf, který velmi nahrál plánu na jeho úplné sesazení z římského stolce.

²³⁷ SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 286-287

²³⁸ Text DRTA III, s. 62-63, list dán na Křivoklátě.

²³⁹ Nedatovaný text DRTA III, s. 63-64

Závěr

Římský a český král Václav IV. byl nepochybně velmi rozporuplnou osobností. Na trůn nastoupil po svém otci, císaři Karlu IV, který je tradičně vnímán jako nejúspěšnější a nejschopnější panovník v celé historii Českého království. Kronikáři 15. století a ani novodobé historiografické práce se nedokázali oprostít od srovnávání obou monarchů a z tohoto srovnání Václav nikdy nevychází dobře. Předkládaná práce si dala za cíl přispět k rozšíření pohledu na období vlády Václava IV. v Čechách a v říši mezi léty 1378 až 1398 popsáním a zhodnocením jeho diplomatické cesty do Francie a pokusit se relativizovat tvrzení o Václavově nečinnosti a vladařské neschopnosti.

Zásadní problém, který musel Václav od počátku své vlády řešit, byly změny politických konstelací tehdejší Evropy. Nastoupil na trůn v době, kdy se Evropa zmítala v silných politických turbulencích a se složitou nastalou situací by si zřejmě jen těžko poradil i silnější panovník. K pochopení vlády Václava nám nejlépe pomůže srovnání s jeho současníky, s panovníky jiných zemí, kteří prožívali také panovnickou krizi (Francie, Anglie). Papežské schisma postavilo panovníky do nelehkých situací, kdy se museli rozhodnout, na čí stranu se přidají. Dříve užívané metody řešení mezinárodních konfliktů v nových podmínkách neobstály.

Václavova cesta do Francie na jaře roku 1398 znamenala nesporně pozitivní počín jeho dosavadní vlády. S velkým odhodláním se rozhodl znovuobnovit styky s francouzskou korunou, vydat se na dvůr Karla VI. a pokusit se najít kompromis v otázce papežského schismatu. Tento krok byl však přijat říšskými knížaty velmi negativně, protože většina z nich podporovala papeže římského a nikoliv vzdoropapeže, sídlícího ve francouzském Avignonu. Nicméně Václav IV. se vydal na cestu do Francie ve chvíli, kdy se mu podařilo obnovit říšský zemský mír, a tím si zajistit dočasný klid v říši.

Samotná Václavova cesta do Francie byla zrekonstruována na základě dochovaných pramenů, především listinné povahy. Pomocí rozsáhlé analýzy různých písemností diplomatického charakteru z období od podzimu 1397 do léta 1398, byl sestaven přibližný průběh cesty. Doložitelné jsou zastávky královského průvodu na téměř dvou desítkách míst. Přesnou trasu prameny stanovit

nedovolují. Přesto lze konstatovat, že zvolená cesta víceméně kopírovala tradičně užívané středověké komunikace. K důležitým zastávkám na Václavově cestě patřil Norimberk, Frankfurt nad Mohanem, Cáchy, Lucemburk, Arlon a Ivois.

Přijetí v Remeši nám poté dává nahlédnout do spletitých pravidel dvorského ceremoniálu, který velmi svazoval všechny zúčastněné. Neocenitelným zdrojem informací byly francouzské kroniky, které zachytily pobyt Václava IV. a jeho družiny na dvoře Karla VI. Pouhý fakt, že kronikáři považovali danou událost hodnou zaznamenání, zvyšuje společenskou prestiž diplomatické návštěvy.

Na základě dochovaných narativních pramenů lze konstatovat, že přijetí římského krále ve francouzském korunovačním městě proběhlo v duchu tehdejších tradic a nedošlo k výraznému odchýlení od ceremoniálních pravidel. Přijetí Václava v Remeši obsahovalo všechny teoretické náležitosti dvorského ceremoniálu, tj. slavnostní uvítání římského krále před branami města francouzským králem a jeho družinou, společný průchod městskou bránou a průvod městem, slavnostní bohoslužbu v katedrále Notre-Dame a hostinu na počest krále Václava v arcibiskupském paláci.

Je ale zřejmé, že slavnostní vjezdy panovníků do měst neprobíhaly vždy stejně a byly různě upravovány podle konkrétní situace. Tuto skutečnost dokládá i srovnání Václavovy cesty s průběhem výpravy Karla IV. do Avignonu v roce 1365 a jeho cesty do Paříže roku 1378. Návštěva papeže měla pochopitelně odlišnosti oproti návštěvě francouzského krále.

Přestože cesta Václava IV. do Francie ve finále nepřinesla vyřešení papežského schismatu, římský král si dokázal prosadit cestu i přes odpor kurfiřtů v říši a byl ochoten zahájit diplomatická jednání s francouzským dvorem. Faktem však zůstává, že na rozdíl od císaře Karla IV. byl Václav velmi nevyrovnanou osobností a nikdy si neliboval ve spletitých diplomatických jednáních. Tento postoj se neblaze projevil na stylu jeho panování. Jistou rozpolcenost lze vidět i v jeho cestě do Francie, kdy je na místě si položit otázku, co přesně chtěl danou diplomatickou misí dokázat. Muselo mu být jasné, že v říši se jeho krok setká s negativním ohlasem a jeho odpůrci tak dostanou do rukou další neocenitelný trumf na cestě za jeho sesazením z trůnu. Vlažný postoj v otázce schismatu, který

Václav znovu zaujal po návratu z Francie, jenom dokládá jeho názorovou nestabilitu.

Vláda Václava IV. však skýtá i další neprobádaná místa, bez kterých nelze učinit jednoznačné stanovisko k otázce, zda byl či nebyl neschopným vladařem. Značný prostor pro bádání zůstává v oblasti Václavovy politiky v korunních zemích a celkově v otázce zahraniční politiky. Výše zmíněné skutečnosti mohou pomoci dotvořit komplexní pohled na vládu Václava IV. a vysvětlit jeho názorovou rozpolcenost. To však přesahuje rámec předkládané práce.

Seznam zkratek

AČ – Archiv český

BNF - Bibliothèque Nationale de France

CDM – Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae

DRTA – Deutsche Reichstagsakten

UB – Urkundenbuch

Seznam pramenů a literatury

Prameny a edice

BÖHMER, Johann (ed.), *Acta imperii selecta: Urkunden deutscher könige und kaiser mit einem anhang von Reichssachen*, Innsbruck 1870

Archiv České koruny, listiny č. 1292, 1310, 1312
– dostupné online: <http://monasterium.net/mom/fonds>

BRANDL, Vincenc (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae: Urkundensammlung zur Geschichte Mährens. Bd. XII.*, Brünn 1890

Chronique sire Jehan Froissart, BNF Manuscrit Français, n. 2646, dostupné: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8438607b.r=Chroniques%20sire%20JEHAN%20FROISSART>

WEIZSÄCKER, Julius (ed.), *Deutsche Reichstagsakten, Bd. 1 (1376–1387)*, München 1867

WEIZSÄCKER, Julius (ed.), *Deutsche Reichstagsakten, Bd. 2 (1388–1397)*, München 1874

WEIZSÄCKER, Julius (ed.), *Deutsche Reichstagsakten, Bd. 3 (1397–1400)*, München 1877

FESTER, Richardm (ed.), *Regesten der Markgrafen von Baden und Hachberg 1050-1515. Bd. 1: Markgrafen von Baden 1050-1431, Markgrafen von Hachberg 1218-1418*, Innsbruck 1900

KERVYN DE LETTENHOVE, Joseph, (ed.), *Oeuvres de Froissart, Chroniques, Tome 14*, Paris 1867-1877

KERVYN DE LETTENHOVE, Joseph, (ed.), *Oeuvres de Froissart, Chroniques, Tome 16*, Paris 1867-1877

FROISSART, Jean, *Kronika stoleté války*, Praha 1977, překl. Alois Bejblík

HÁJEK, Václav, *Kronika česká*, Praha 1541

GODEFROY, Théodore (ed.), *Histoire de Charles VI, roy de France, et des choses mémorables advenues de son règne, dès l'an MCCCCLXXX jusques en l'an MCCCCXXII par Jean Juvénal Des Ursins*, Paris 1614

DOUËT D'ARCQ, Louis (ed.), *Choix de pièces inédites relatives au règne de Charles VI: publiées par la Société de l'histoire de France*, Paris 1863-1864

JARRY, Eugène (ed.), *La Vie politique de Louis de France, duc d'Orléans, 1372-1407*, Paris 1889

LACOMBLET, Theodor Josef (ed.), *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins oder des Erzstifts Köln, der Fürstentümer Jülich und Berg, Geldern, Moers, Kleve und Mark, und der Reichsstifte Elten, Essen und Werden. Bd. 3: 1301-1400*, Düsseldorf 1853

PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích, Svazek 2*, Praha 1842

PELZEL, Franz M. (ed.), *Lebensgeschichte des Römischen und Böhmisches Königs Wenceslaus, Bd. 2*, Praha 1790

PINTOIN, Michel (ed.), *Chronique du religieux de Saint-Denys: contenant le règne de Charles VI, de 1380 à 1422*, Paris 1840

REIMER, Heinrich (ed.), *Urkundenbuch zur Geschichte der Herren von Hanau und der ehemaligen Provinz Hanau. Bd. 4: 1376-1400*, Osnabrück 1897

SEDLÁČEK, August (ed.), *Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1914

SCHAAB, Karl Anton (ed.), *Geschichte des großen rheinischen Städtebundes, Bd 2*, Mainz 1843-1845

ŠIMEK, František (ed.), *Staré letopisy české: z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*, Praha 1937

ŠIMEK, František a Miloslav KAŇÁK (edd.), *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, Praha 1959

WERVEKE, Nicolas van (ed.), *Choix de documents luxembourgeois inédits, tirés des archives de l'Etat à Bruxelles*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol. 40-41, Luxembourg 1889, s. 149-252

WURTH-PAQUET, Francois-Xavier (ed.), *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs a l'histoire de l'ancien comté de Luxembourg. Règne de Wenceslas II, roi des Romains et de Boheme, duc de Luxembourg et comte de Chiny 8 décembre 1383 - 16 aout 1419*, in: *Publications de la Section Historique de L'Institut Grand-ducal de Luxembourg*, vol. 25, Luxembourg 1873, s. 1 - 238

Literatura

ABBÉ, Poussin, *Monographie de l'abbaye et de l'église de St-Rémi de Reims*, Reims 1857

ADAM, Adolf, *Liturgický rok: historický vývoj a současná praxe*, Praha 1998

ANTONÍN, Robert, *Panovnické vjezdy na středověké Moravě*, Brno 2009

AUTRAND, Françoise, *Charles V: le sage*, Paris 1994

AUTRAND, Françoise, *Charles VI.: la folie du roi*, Paris 1995

BARTOŠ, František M., *Čechy v době Husově, 1378-1415, sv. 2, díl 6*, Praha 1947

BLÁHOVÁ, Marie, *Příjezd Karla IV. do Avignonu v podání soudobé historiografie*, in: *Ve znamení zemí Koruny české*, Praha 2006, s. 559-577

BLANCHARD, Joel, *Le spectacle du rites: entrées royales* in: *Revue historique*, t. 305, fasc. 3 (627), 2003, s. 475-519

BLOCH, Marc, *Králové divotvůrci: studie o nadpřirozenosti přisuzované královské moci, zejména ve Francii a Anglii*, Praha 2004

BOBKOVÁ, Lenka, *Cesta princezny Elišky do Špýru*, in: *Historie – Otázky – Problémy* 3, 2/ 2011, s. 11-24

BOBKOVÁ, Lenka, *Přivítat a pohostit. Holdovací cesta krále Ladislava do Horní Lužice roku 1454*, in: *Dvory a rezidence ve středověku III. Všední a sváteční život na středověkých dvorech, Mediaevalia Historica Bohemica* 12, 2009, s. 253-270

BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4A., 1310-1402*, Praha 2003

BOBKOVÁ, Lenka a Milena BÁRTOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české, Sv. 4B., 1310-1402*, Praha 2003

ČORNEJ, Petr, *Václav IV. v proměnách času. (Příspěvek k české pověsti královské.)* in: *Česká literatura* 33, 1985, s. 408-423

ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české 5, 1402-1437*, Praha 2000

DRŠKA, Václav a Dana PICKOVÁ, *Dějiny středověké Evropy*, Praha 2004

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana a Jan ZELENKA, *Přemyslovský dvůr: život knížat, králů a rytířů ve středověku*, Praha 2014

EHLERS, Joachim, MÜLLER, Heribert a Bernd SCHNEIDMÜLLER, *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII.*, Praha 2003

FLETCHER, Christopher, *Richard II. Manhood, youth and politics. 1377 – 99*, New York 2008

GERLICH, Alois, *Habsburg, Luxemburg, Wittelsbach im Kampf um die deutsche Königskrone*, Wiesbaden 1960

GUENÉE, Bernand a Francoise LEHOUX, *Les entrées royales françaises*, Paris 1968

HAY, Denys, *Evropa pozdního středověku 1300-1500*, Praha 2011

HLAVÁČEK, Ivan, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel (IV.) 1376-1419: Ein Beitrag zur spätmittelalterlichen Diplomatie*, Stuttgart 1970

HOLÁ, Mlada, *Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi v pozdním středověku a raném novověku (1437–1617)*, Praha 2012

JEDINÁKOVÁ, Petra, *Čeští Lucemburkové ve francouzské soudobé historiografii*, Diplomová práce FF UK, Praha 2013

KANTOROWICZ, Ernst H., *Dvě těla krále: studie z dějin středověké politické teologie*, Praha 2014

KULKOVÁ, Barbora, *Sesazení Richarda II. Stát a společnost v Anglii na sklonku 14. století*, DP UK 2008

NEJEDLÝ, Martin, *Středověký mýtus o Meluzíně a rodová pověst Lucemburků*, Praha 2007

NODL, Martin a František ŠMAHEL, *Slavnosti, ceremonie a rituály v pozdním středověku*, Praha 2014

OHLEK, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003

PALACKÝ, František a Josef KALOUSEK, *Dějiny národu českého: w Čechách a w Morawě. Dílu II., Od roku 1333 do 1403. částka II.*, Praha 1877

RAPP, Ferdinand, *Církev a náboženský život západu na sklonku středověku*, Brno 1996

RAPP, Ferdinand, *Svatá říše římská národa německého. Od Oty Velikého po Karla V.*, Praha 2007

SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986

ŠMAHEL, František a Lenka BOBKOVÁ (edd.), *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012

ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377–1378*, Praha 2006

ŠTĚPÁN, Václav, *Vražda čtyř členů královské rady na Karlštejně roku 1397*, in: *Český časopis historický*, č. 1, 1994, s. 24-44

ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354–1411)*, Brno 2002

VALOIS, Noël, *La France et le Grand Schisme d'Occident III.*, Paris 1901

VLNAS, Vít, *Jan Nepomucký: česká legenda*, Praha 2013

Přílohy

Seznam příloh

Tabulka 1 Itinerář cesty do Remeše (září 1397 – březen 1398)

Tabulka 2 Itinerář cesty do Remeše (září 1397 – březen 1398)

Na základě dochovaných pramenů byl vytvořen itinerář královské cesty do Remeše a zpět. V tabulkách 1 a 2 jsou vypsána jednotlivá města s příslušnými daty návštěv. V krajním pravém sloupci je odkaz na konkrétní pramen, který dokládá královu přítomnost ve městě.

Tabulka 3 Složení slavnostního průvodu při vstupu do Remeše.

V tabulce je znázorněn výčet členů královského průvodu, který vstoupil remešskou bránou do města 23. března 1398. Průvod je podle skupin označen čísly I. – VIII. – č. I. značí skupinu, která šla úplně vpředu, č. VIII. pak skupinu zcela na konci. Vytvořeno dle *Chr. St. Denys*, s. 567

Tabulka 4 Zasedací pořádek na hostině v Arcibiskupském paláci v Remeši.

Tabulka znázorňuje zasedací pořádek slavnostní hostiny. Vytvořeno dle *Froissart*, tome 16, s. 85

Mapa 1 Cesta do Francie (září 1397 – březen 1398)

Mapa 2 Zpáteční cesta do Čech (březen – září 1398)

Pro danou diplomatickou cestu byly vytvořeny v úseku Cheb–Remeš mapy 1 a 2, do kterých byla zaznamenána města na trase, která zachytily prameny. Rovněž jsou mapách naznačeny pravděpodobné zastávky královského poselstva. Vzhledem k náročnosti mapování středověkého cestování a různorodosti užívání cest, je trasa vedena většinou kolem velkých řek, případně vzdušnou čarou. Pro lepší orientaci v prostoru jsou využity hranice dnešních států a rovněž je do mapy zakreslena říční síť.

Tabulka 1 Itinerář cesty do Remeše (září 1397 – březen 1398)

MĚSÍC	DEN	MĚSTO	PRAMEN
ZÁŘÍ	12.	LOKET	Hlaváček, Das Urkunden, s. 422
	13.	CHEB	AČ, sv. II, s. 453
	17.	NÜRNBERG	DRTA II, s. 479
LISTOPAD	29.	NÜRNBERG	Sedláček, Zbytky register, s. 254
PROSINEC	5.	WÜRZBURG	DRTA III, s. 27
	16.	WÜRZBURG	Gerlich, Habsburg, s. 162
	19.	FRANKFURT a. M.	Regg. d. Markr. v. Baden I, č. 1784
LEDEN	6.	FRANKFURT a. M.	DRTA III, s. 23
	22.	FRANKFURT a. M.	DRTA III, s. 29
	23.	FRANKFURT a. M.	DRTA III, s. 59
	25.	MAINZ	Schaab, Rhein 2, s. 348
	26.	BINGEN	UB Hanau, Bd. 4, s. 688
	28.	KOBLENZ	DRTA III, s. 30
	29.	TRIER	Pelzel, Lebengeschichte 2, s. 365
ÚNOR	5.	AACHEN	Hlaváček, Das Urkunden, s. 423
	7.	AACHEN	UB Niederrhein 3, č. 1041
	21.	LUXEMBOURG	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 81
	23.	LUXEMBOURG	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 83
	24.	LUXEMBOURG	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 84
BŘEZEN	10.	IVOIS/CARIGNAN	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 84
	13.	IVOIS/CARIGNAN	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 84
	16.	IVOIS/CARIGNAN	Werveke, vol. 40-41, s. 166-168
	23.	REIMS	Palacký dějiny 2, s. 336; St-Denys, s. 567
	30.	ÉPERNAY	Jarry, s. 203; Werveke, vol. 40-41, s. 65
	31.	REIMS	Werveke, vol. 40-41, s. 65

Tabulka 2 Itinerář cesty do Remeše (září 1397 – březen 1398)

MĚSÍC	DEN	MĚSTO	PRAMEN
BŘEZEN	31.	REIMS	Werveke, vol. 40, s. 65
DUBEN	3.	IVOS/CARIGNAN	Acta Imperi selecta, s. 592
	8.	GÜLDENTAL	UB Niederrhain, č. 1044
	13.	ARLON	Hlaváček, Das Urkunden, s. 423
	15.	LUXEMBOURG	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 84
	26.	TRIER	UB Niederrhain, 1040, pozn. 2
	28.	LUXEMBOURG	Hlaváček, Das Urkunden, s. 423
KVĚTEN	4.	LUXEMBOURG	DRTA III, s. 75
	21.	LUXEMBOURG	Sedláček, Zbytky register, 257
	25.	LUXEMBOURG	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 90
	31.	LUXEMBOURG	Hlaváček, Das Urkunden, s. 423
ČERVEN	2.	KOBLENZ	Wurth-Paquet, vol. 25, s. 90
	4.	KOBLENZ	UB Niederrhain, č. 1047
	7.	KOBLENZ	UB Niederrhain, č. 1048
	14.	FRANKFURT	Sedláček, Zbytky register, s. 274
	24.	FRANKFURT	UB Hanau, s. 496
	25.	FRANKFURT	Hlaváček, Das Urkunden, s. 423
	28.	WÜRZBURG	Sedláček, Zbytky register, 267
ČERVENEC	3.	WÜRZBURG	Sedláček, Zbytky register, 272
	5.	FORCHHEIM	Hlaváček, Das Urkunden, s. 424
	7.	NÜRNBERG	Hlaváček, Das Urkunden, s. 424
	26.	NÜRNBERG	Pelzel, Lebengesch. 2, s. 150
SRPEN	1.	PARKSTEIN	Hlaváček, Das Urkunden, s. 424
	6.	LOKET	DRTA III, s. 76

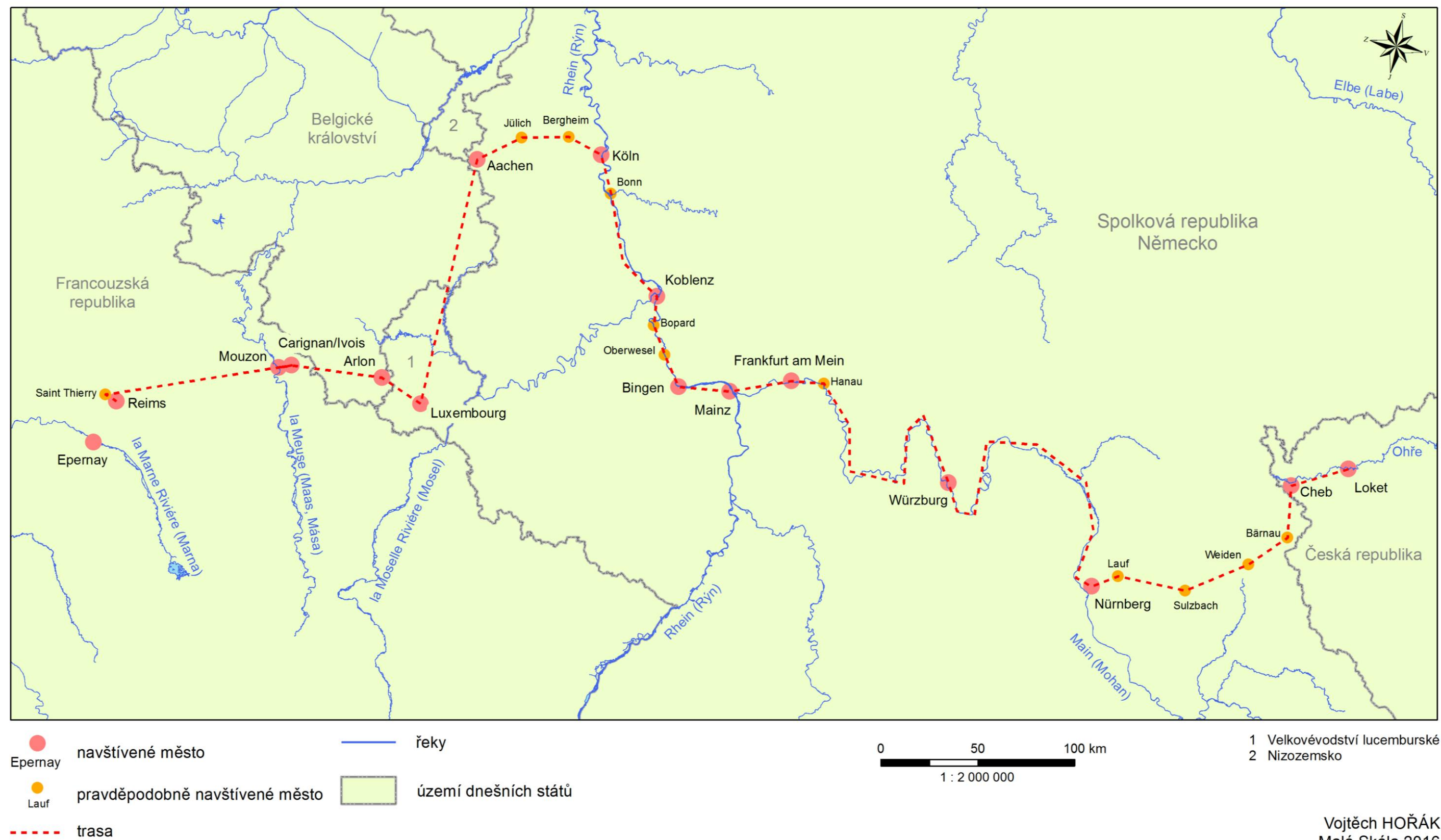
Tabulka 3 Složení slavnostního průvodu při vstupu do Remeše

I.	pážata
II.	jízda rytířů
III.	ozbrojenci
IV.	Jan Bourbonský Ludvík (bratr fr. královny)
V.	dva komoří krále Karel VI. Václav IV. král Navarrský čtyři nejmenovaní úředníci
VI.	vévoda z Berry vévoda Orleánský vévoda Bourbonský
VII.	páni a preláti z Čech a říše
VIII.	ozbrojenci

Tabulka 4 Zasedací pořádek na hostině v Arcibiskupském paláci v Remeši

Stůl I.	patriarcha Jeruzalémský Václav IV. Karel VI. král Navarrský
Stůl II.	páni a preláti z Čech a říše
Stůl III.	vévoda z Berry vévoda Bourbonský hrabě ze Saint-Pol vévoda Orleánský

Mapa 1 Cesta do Francie (září 1397 – březen 1398)

Mapa 2 Zpáteční cesta do Čech (březen – září 1398)

